

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİLBİLİM ANABİLİM DALI
TÜRKÇENİN EĞİTİMİ ÖĞRETİMİ BİLİM DALI**

**TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEREN TEMEL
SEVİYEDEKİ ÖĞRENCİLERİN YAZILI METİNLERİNDEKİ
DİLBİLGİSEL ZAMAN YAPILARININ GÖRÜNÜMLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Funda YILDIRIM

Ankara, 2014

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL BİLİM ANABİLİM DALI
TÜRKÇENİN EĞİTİMİ ÖĞRETİMİ BİLİM DALI**

**TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEN TEMEL
SEVİYEDEKİ ÖĞRENCİLERİN YAZILI METİNLERİNDEKİ
DİLBİLGİSEL ZAMAN YAPILARININ GÖRÜNÜMLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Funda YILDIRIM

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. S. Sevgi ÇIKRIKÇI

Ankara, 2014

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİLBİLİM ANABİLİM DALI
TÜRKÇENİN EĞİTİMİ ÖĞRETİMİ BÖLÜMÜ

TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEN TEMEL
SEVİYEDEKİ ÖĞRENCİLERİN YAZILI METİNLERİNDEKİ
DİLBİLGİSEL ZAMAN YAPILARININ GÖRÜNÜMLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. S. Sevgi ÇIKRIKÇI

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı ve Soyadı

Yrd. Doç. Dr. Sevgi S. ÇIKRIKÇI

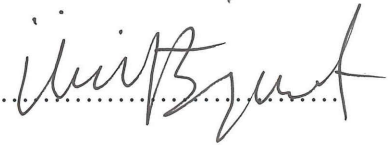
Doç. Dr. Dilek PEÇENEK

Yrd. Doç. Dr. B.Ümit BOZKURT

İmzası

.....

.....

.....

Tez Sınav Tarihi 30.10.2014

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../200...)

Funda YILDIRIM

ÖNSÖZ

İnsanlar düşüncelerini ve duygularını anlatmak ve diğer insanlarla anlaşabilmek için dili ve dilin farklı türlerini kullanırlar. Bazıları işaret dilini, bazıları sözlü dili ve bazıları da yazılı dili kullanmayı tercih ederler. Dilin bu alt türlerinin kendi içlerinde sistemleri vardır. Örneğin işaret dilinde işaretlerin kelime olarak karşılığı olabileceği gibi tek tek harf karşılığı da olabilir. Sözlü dilde konuşurken yer, zaman ve jest-mimik anlaşmaya ve iletişimi devam ettirmeye yardımcı olur. Yazılı dilde ise yer, zaman ve jest-mimik olmadığı gibi yazılanlar metni etkileyebilir ve anlatılmak istenenin dışında bir anlatıma neden olabilir. Bu nedenle yazılı dilde metni oluştururken tümceler arasındaki bağlara, konu ve zaman geçişine dikkat edilmelidir. Bu sayede metin akışı kesintiye uğramayacaktır. Metnin zaman çerçevesini oluşturan zaman geçişlerine özellikle dikkat edilmelidir. Okuyucu metindeki zaman dalgalanmalarından dolayı metni ya yanlış anlayabilir ya da hiç anlamayabilir.

Bu nedenle bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı metinlerindeki dilbilgisel yapılardaki bağdaşıklık özellikle zamansal yapılardaki bağdaşıklık incelenecektir.

Bu çalışma süresince bana desteklerini esirgemeyen anneme, babama ve ağabeyime; çalışma süresince hep yanımda olan arkadaşlarıma özellikle Bahriye BİRER, Özge SANDALCI ve Tuğba ERDOĞAN'a teşekkürlerimi sunarım. En önemlisi yoğun çalışma hayatında bana zaman ayırıp sürekli destek olan ve moral veren, her türlü yardımı gösteren danışmanım YRD. DOÇ. DR. SEVGİ ÇIKRIKÇI'ya ve YRD. DOÇ. DR. BAŞAK ÜMİT BOZKURT'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
Şekiller Listesi	v
Tablolar Listesi.....	v
Grafikler Listesi	vii
Kısaltmalar Listesi	viii
BÖLÜM I : GİRİŞ	1
1.1. Tezin Konusu.....	1
1.2. Tezin Amacı.....	1
1.3. Tezin Önemi.....	2
1.4. Tezin Varsayımları	3
1.5. Tezin Sınırlılıkları.....	3
BÖLÜM II : KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Metindilbilim ve Metin Kavramı.....	5
2.1.1. Tutarlılık	9
2.1.2. Bağdaşıklık	10
2.1.2.1. Sözcüksel Bağdaşıklık.....	12
2.1.2.2. Dilbilgisel Bağdaşıklık	14
2.1.2.2.1 Zamansal Yapıların Bağdaşıklık Görünümleri İle İlgili Çalışmalara Genel Bir Bakış.....	16

2.2. Anadil ve Yabancı Dil Sürecinde Dilbilgisi	23
2.3. Dilbilgisel Zaman- Kip- Görünüş Kavramları Üzerine.....	27
BÖLÜM III : YÖNTEM.....	32
3.1. Araştırma Deseni ve Yöntemi	32
3.2. Veri Tabanı	33
3.3. Verilerin Toplanması ve Metin Seçimi.....	33
3.4.Verilerin Çözümlemesi	36
BÖLÜM IV : BULGULAR.	39
4.1. Öğrenci Metinlerinde Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı.....	39
4.2. Yazılı Metinlerde Kullanılan Zaman Yapılarının Konulara Göre Dağılımı	41
4.3. Yazılı Metinlerdeki Ardışık Zaman Yapılarının Kullanım Dağılımı.....	49
4.3.1. Şimdiki Zaman	49
4.3.2. Geçmiş Zaman	52
4.3.3.Şimdiki Zaman Hikaye Kipi	54
4.3.4.Gelecek Zaman	55
4.3.5.Geniş Zaman.....	57
4.3.6. Yeterlilik Kipi ile Zaman Yapılarının Kullanımı.....	59
4.4. Metinlerde Kullanılan Zaman Yapılarının Önerme Boyutu Görünümleri	63
4.4.1. Şimdiki Zaman Yapısının Önerme Boyutu Görünümleri.....	63

4.4.2. Geniş Zaman Yapısının Önerme Boyutu Görünümleri	64
4.4.3. Gelecek Zaman Yapısının Önerme Boyutu Görünümleri	66
4.4.4. Geçmiş Zaman, Belirsiz Geçmiş Zaman Yapısının Önerme Boyutu Görünümleri	67
4.4.5. Şimdiki Zaman Hikaye Kipi Yapısının Önerme Boyutu Görünümleri	68
4.5. Metinlerdeki Zaman Yapılarının Bağdaşıklık İlişkilerine Yönelik Görünümleri	69
4.5.1. Metinlerdeki Zaman Yapılarının Bağdaşıklığı Etkilemeyen Görünümleri	69
4.5.2. Metinlerdeki Zaman Yapılarının Bağdaşıklığı Etkileyen Görünümleri	70
BÖLÜM V : SONUÇ VE ÖNERİLER.	72
5.1. Sonuç	72
5.2. Öneriler	75
Kaynakça	77
Özet.....	87
Abstract.....	88
Ek-1 Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı Dilbilgisi Desteği Bölümü	89
Ek-2 Öğrenci Metinlerinden Örnekler	93

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Biçim, Anlam, Kullanım Üçlüsü	25
--	----

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1:Araştırmada Çözömlenen Metinlerin Konuları Bakımından Dağılımı.....	35
Tablo 2: Metinlerde Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı.....	39
Tablo 3: Birinci Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı.....	42
Tablo 4: İkinci Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı.....	43
Tablo 5: Üçüncü Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı.....	44
Tablo 6: Dördüncü Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	45
Tablo 7: Beşinci Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	47
Tablo 8: Altıncı Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	48
Tablo 9: Şimdiki Zaman Yapısından Önce Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	50
Tablo 10: Şimdiki Zaman Yapısından Sonra Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	51
Tablo 11: Geçmiş Zaman Yapısından Önce Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	52
Tablo 12: Geçmiş Zaman Yapısından Sonra Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	53
Tablo 13: Şimdiki Zaman Hikaye Kipi Yapısıyla Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	54

Tablo 14: Gelecek Zaman Yapısından Önce Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	56
Tablo 15: Gelecek Zaman Yapısından Sonra Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	56
Tablo 16: Geniş Zaman Yapısından Önce Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	58
Tablo 17: Geniş Zaman Yapısından Sonra Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	58
Tablo 18: Yeterlilik Kipi ile Geniş Zaman Yapısından Önce Kullanılan Zaman Yapılarının Kullanım Dağılımı.....	60
Tablo 19: Yeterlilik Kipi ile Geniş Zaman Yapısından Sonra Kullanılan Zaman Yapılarının Kullanım Dağılımı.....	61

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Metinlerde Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	40
Grafik 2: Birinci Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	42
Grafik 3: İkinci Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	43
Grafik 4: Üçüncü Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	44
Grafik 5: Dördüncü Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı.....	46
Grafik 6: Beşinci Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı.....	47
Grafik 7: Altıncı Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı.....	48
Grafik 8: Şimdiki Zaman Yapısı ile Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	51
Grafik 9: Geçmiş Zaman Yapısı ile Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	53
Grafik 10: Şimdiki Zaman Hikaye Kipi ile Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	55
Grafik 11: Gelecek Zaman ile Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	57
Grafik 12: Geniş Zaman ile Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı.....	59
Grafik 13: Yeterlilik Kipi ile Geniş Zaman Yapısı ile Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı	61

KISALTMALAR LİSTESİ

bgz.	Belirsiz geçmiş zaman
gl.	Gelecek zaman
gn.	Geniş zaman
gn. hk.	Geniş zaman hikaye kipi
gz.	Geçmiş zaman
şz.	Şimdiki zaman
şz. hk.	Şimdiki zaman hikaye kipi
şz. rk.	Şimdiki zaman rivayet kipi
yk.	Yeterlilik kipi

BÖLÜM I : GİRİŞ

1.1. Tezin Konusu

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen temel seviye (A2) öğrencilerinin yazılı metinlerindeki zaman (*tense*) yapılarının, bağdaşıklık (*cohesion*) ilişkileri açısından ortaya çıkan görünümün çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

1.2. Tezin Amacı

Bu çalışma yabancı dil olarak Türkçe öğrenen temel seviyedeki (A2) öğrencilerin yazılı metinlerindeki zaman yapılarını bağdaşıklık ilişkileri açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Bu temel amaç doğrultusunda şu alt sorulara yanıt aranacaktır:

1. Öğrencilerin öğrenmiş oldukları zaman yapıları nasıl bir dağılım sergilemektedir?
2. Öğrencilerin üretmiş oldukları yazılı metinlerdeki zaman yapıları konulara göre nasıl bir dağılım sergilemektedir?
3. Öğrencilerin üretmiş oldukları yazılı metinlerdeki zaman yapılarının ardışık kullanımları nasıl bir görüntü sergilemektedir?
4. Öğrencilerin üretmiş oldukları yazılı metinlerde zaman belirteçleri ile zaman yapıları nasıl kullanılmıştır?

5. Metinlerdeki zaman yapıları, bağdaşıklık düzenlemeleri açısından nasıl bir görünüm sergilemektedir?

Diğer bir deyişle, çalışmada öğrencilere öğretilen dilbilgisel zaman yapıların üretilen yazılı metinlerde ne kadar ve ne sıklıkla kullanıldığı ön çalışma niteliğinde ortaya konmaya çalışılacaktır. Yapıların sıklığı betimlendikten sonra kullanılan yapılar bağdaşıklık ilişkileri açısından incelenecektir.

1.3. Tezin Önemi

Tezin amacı doğrultusunda Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'nın internet sitesinde bulunana tez arşivi “yabancı dil olarak Türkçe”, “Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi” ve “yabancı dil, Türkçe” anahtar sözcükleri ile tarandığında seksen bir tane teze ulaşılmıştır. Ulaşılan tezlerin başlıklarında “metin” kavramı bulunan sekiz tane tez bulunmaktadır. Sekiz tez metinlerin eğitim öğretim sürecinde materyal (Artuç, 2012; Dilidüzgün, 1995; Üze, 2010) ya da yöntem ve teknik (Bozkurt, 2011; Camkıran, 2007; Dilek, 1995; İnan, 2013; Keskin, 2010; Pehlivan, 2007) olarak kullanılmasına yöneliktir. Bu tezlerin dışında ulaşılan tezler arasında “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen İranlı Öğrencilerin Yazılı Üretimlerine Yönelik Bir İnceleme” başlıklı İnan (2013)'ün tezi yer almaktadır. İnan'ın tezi de bu çalışma gibi öğrencilerin yazılı üretimlerine yani yazılı metinlerine yöneliktir ancak İnan'ın tezinin İranlı öğrencilerle sınırlıdır.

Bu çalışma ile yukarıda adı geçen çalışmalar arasında yazılı metinlerdeki zaman yapılarının bağdaşıklık ilişkilerini inceleme açısından fark bulunmaktadır ki ulaşılan tezler arasında öğrencilerin yazılı metinlerinde bağdaşıklık ilişkilerine yönelik çalışmalar da eksiklik olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu tezde

öğrencilerin dilbilgisel olarak öğrendikleri zaman yapılarını yazılı olarak ifadelerindeki bağdaşıklık ilişkileri ön çalışma niteliğinde ortaya konmaya çalışılacaktır.

1.4. Tezin Varsayımları

- Öğrencilerin Türkçe seviyelerinin eşit olduğu varsayılmaktadır.
- Öğrencilerin araştırmaya konu olan zaman yapılarını bildikleri varsayılmaktadır, çünkü araştırmaya konu olan zaman yapılarının anlatımı Temel 3 (A2/1) seviyesindedir ve bu seviye Ankara Üniversitesi (A.Ü.) Türkçe ve Yabancı Diller Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER) öğretim programı ve Yeni Hitit 1 Yabancılar için Türkçe kitabıyla doğrulanmıştır.

1.5. Tezin Sınırlılıkları

Çalışma,

- Ankara Üniversitesi 2010-2011 eğitim öğretim yılında eğitim gören A2 seviyesinde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen elli öğrencinin yazdığı birer metin olmak üzere toplam elli metin ile;
- Öğrencilerin yazılı metinlerindeki zaman yapıları ile oluşturulmuş tümceler ile;
- Öğrencilerin yazılı metinlerindeki zaman yapıları bağdaşıklık özellikleri ile sınırlıdır.

Araştırma nesnesi olarak yazılı metinlerin seçilme sebebi ise, sözlü metne göre daha az değişkene sahip olmasıdır. Öğrenciler yazma sürecinde bağlam, jest-mimik ve diğer görsel değişkenlerden uzak bir şekilde sadece düşündüklerini yazmaktadırlar.

Çalışmada incelenecek metinlerin A.Ü. TÖMER’de 2010-2011 eğitim öğretim yılında eğitim gören öğrencilerin yazılı ürünleri arasından rastlantısal yöntemle seçilen 50 metin olması nedeniyle A.Ü. TÖMER’de kullanılan ve öğrencilerin hepsinde bulunan “Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1” ders kitabı çalışmada incelenecek olan dilbilgisel zaman yapılarının kavramsal çerçevesi için kullanılmıştır. Kitap, A.Ü. TÖMER’de kullanılmakta ve öğrencilerinin hepsinde bulunmaktadır. Bunun yanında kitabın arka tarafında bulunan “dilbilgisi destek” kısmı zaman yapılarının kullanımsal ve anlamsal açıklamalarını içerdiği için yapıların bağdaşık olup olmadığına karar verme aşamasında kullanılmıştır.

İncelenecek yazılı metinler, rastlantısal yöntemle (random) --yaşları, geldikleri ülke, anadilleri, bildikleri yabancı diller, eğitim seviyeleri, Türkiye’deki yaşam koşulları (yurttan ya da evde yaşamak gibi) gibi değişkenler göz ardı edilerek-- Ankara Üniversitesi TÖMER merkez şubesinde eğitim gören öğrencilerin sınav kompozisyonları arasından seçilmiştir. Bu nedenle farklı şubelerde bulunan öğrenci kompozisyonları seçilmiş olabileceği için, öğrencilerin öğretmenleri ve öğretmenlerin uyguladıkları öğretim yöntem ve teknikleri de farklılıklar gösterebilecektir. Bunun sonucunda öğretmen değişkeni ve kullanılmış olan yöntem ve teknikler de araştırma dışında tutulmuştur.

BÖLÜM II : KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Metindilbilim ve Metin Kavramı

Doğal diller düşünüldüğünde insanların iletişim içinde oldukları ve tümceler ile iletişim sağladıkları dil çalışmalarının temel düşüncesini oluşturmaktaydı fakat dil çalışmalarının insanların tümceler ile değil tümceler üstü birimler ile iletişim kurduklarını ortaya koymaları ile tümce ötesi çalışmalar başlamıştır. Bu durumu İşsever (1995:10) şöyle açıklamıştır;

“Alan yazındaki son çalışmalar tümce ile sınırlı kalan çalışmaların yeterli olmadığını ortaya koymuş ve tümce sınırlarını aşan metin çalışmaları gelişmiştir. Alanyazında iletişim sırasında insanların tümceler ile iletişime geçemedikleri vurgulanarak tümce tabanlı incelemelerin yeterli olmadığını çünkü insanların tümcelerle değil, dilin tümceler üstü düzlemindeki daha büyük birimler olan metinlerle konuşup anlaştığı ileri sürülmektedir.”

Bu çalışmalar sonucunda yazılı metinlerin sadece tümceler arka arkaya gelmesinden ibaret olmayan; tümceler arası ilişkilerin, bağların bulunduğu tümceler üstü birim olarak kabul görmektedir.

Bu düşüncenin sonucu olarak ilk dönem tümce ötesi çalışmalarda tümce merkezli dil çalışmalarından tamamen farklı ve kendine özgü kuram ve model önermek yerine var olan araçlarla metni ve söylemi incelenmekte, metin ya da söylem ‘dilbilgileri’ yazılmaktaydı (Aksan ve Aksan, 1991:93). Daha sonraki çalışmalar, metnin ya da söylemin iletişim yönü de ele alınarak yürütülmüştür. Metin ve söylemin yalnızca soyut bir dil birimi olmadığı ve buna bağlı olarak yapısal pek çok özelliklerinin de neden öyle oldukları ancak bildirişim boyutunun kazanılmasıyla anlaşılır (Aksan ve Aksan, 1991:94) olduğu ortaya konmuştur.

Bu çalışmalardan sonra metin ve söylem kavramları arasında bir fark olup olmadığı tartışılmıştır. İki terim alanyazında aynı anlamda kullanıldığı gibi farklı anlamlarda da kullanılmıştır. Bu konuda İşsever (1995:10) çalışmasında şöyle yazmıştır;

“Metin, yalnızca dil sistemi içindeki dilsel birimler arasında bulunan ilişkilerden oluşan; söylem ise konuşucunun bu dil sistemi aracılığıyla iletişim kurmasını sağlayan birimler olarak görülmektedir. Bu terimlerden yalnızca söylemin dil kullanımıyla bağdaştırılması görüşüne karşılık, metnin hem dilsel birimler arasındaki ilişkilerden oluşan, hem de dil-dışı bağlam özelliklerine de sahip olan bir birim olarak kabul edildiği bir başka bakış açısı da vardır.”

Alanyazında araştırmacıların kendi metin tanımlarının bulunması da bu alan da bir uzlaşmaya varılamadığının göstergesidir. Aşağıda bazı araştırmacıların tanımlarına yer verilmiştir.

Gutrie (1994)’e göre metin, dilbilgisel yapıların ve sözcüklerin anlamlarının bir araya gelmesinin ötesinde bilinçaltında anlambilimsel yapıların bir araya gelmesiyle iletişimi gerçekleştirmek için ortaya çıkan üründür.

Leyla Uzun ve İlknur Keçik’in (2004:23) “metin, mantıksal, anlamsal ve dilbilgisel açıdan bağlantılı bir bütünlüktür.” tanımı da alanyazında yer almaktadır.

Metnin tümceleri belirtik ya da örtük olarak birbirine bağlıdır. Bu bağlılık, bağıntılısı göndergeler, olgular (olaylar) ve metinde tanımlanan birçok yapı ile birbirine bağlıdır. Metin, sonuç olarak, bağdaşık bir yapı olarak algılanır, göndergesel bilgilerin bağıntısız birleşimi olarak algılanmaz.

Alanyazındaki bu tanımlardan yola çıkılırsa, metin tanımlarındaki ortak nokta metnin iletişim aracı olması, anlamsal ve dilbilgisel açıdan bir bütünlük içinde bulunmasıdır. Metin kavramını bu açılardan inceleyen metindilbilim alanı 1960'lı yılların sonunda gelişmeye başlamış ve günümüz dilbilim çalışmalarında, özellikle son 15-20 yıldır önemli bir araştırma ve inceleme alanını oluşturmaktadır. Bu alanın gelişmesi, dilbilimde dil çözümlemesi için tümceyi en büyük birlik olarak görme eğilimindeki araştırmaların ötesine geçilmesiyle mümkün olmuştur (Subaşı Uzun, 1999:17).

Metindilbilim sözlü ve yazılı metinlerin dilbilgisel ve anlamsal yapılarıyla iletişimsel boyutunu ele alır. Başka bir deyişle metinlerin üretilme ve alımlanmasındaki düzenlilikleri saptamaya çalışır. Metindilbilim, üretilen metinlerin daha düzgün ve işlevsel olmalarına, karşılaştığımız metinlerin daha kolay anlaşılmasına ve yorumlanmasına yardımcı olur (Oralis ve Özil, 1992:32). Çünkü tümceler, sözcükler arasında bağlar olmadan düşüncenin tam olarak ifade edilmesi oldukça zordur (Zamel, 1983). Yani metindilbilim tümceler ve sözcükler arasındaki anlamsal bağları inceleyen bilim dalı olarak düşünülebilir.

Metindilbilim, sözlü ve yazılı metinlerin üretilmesi, alımlanmasındaki düzenlilikleri saptamaya çalışan bilim dalıdır. Yani metindilbilim üretilen metinlerin iletişimsel boyuttaki dilbilgisel ve anlamsal boyutunu ele almaktadır. Metindilbilim, çağdaş dilbilim araştırmaları sonucu dil çalışmalarında tümcenin ötesine geçilmesini olanaklaştıran ve metin yapısını temel alarak metin-içi anlam üretimini inceleyen bir disiplin olarak gelişmiştir. Metindilbilime göre iletişimsel bir ortamda doğal dil kullanımının birimi 'metin'dir, çünkü dilsel iletişimin işlevi

ya da anlam, tek tek tümcelerde değil metni oluşturan tümceler arası ilişkilerde gizlidir (Dilidüzgün, 2008). Buradan hareketle metindilbilimin inceleme alanları olan baędařıklık¹ ve tutarlılık ortaya çıkmaktadır.

Halliday ve Hasan (1976) metinsel bütünlüğün sağlanması için kullanılan bağlantıların oluşturulmasında var olan tek ölçütün bağdaşıklık olduğunu savunmaktadır. Onlara göre bağdaşıklık metindeki anlam ilişkilerini göstermektedir. Bağdaşıklık, metindeki dilsel, dilbilgisel uyum, yani bütünlüktür ve dilbilgisel bağımlılık üzerine kuruludur. Beaugrande ve Dressler (1981:49) tarafından kısa-süreçli olarak değerlendirilen metnin yüzeysel yapısındaki bu dilbilgisel açıdan bağımlı yapılar, diğer bir deyişle sözdiziminin ana birimleri olan sözcük öbekleri, yan tümceler ve ana tümceler anlamı ve kullanımı çıkarmak için ana belirtkelerdir. Çünkü metindeki bağdaşıklık bağları metnin içerik şemasını oluşturan düşünsel bağları belirginleştirir; düşünsel bağlar da metin tutarlılığını gösterir (Uzun Subaşı, 2003 :30).

Özetle metindilbilim ele aldığı inceleme nesnesi olan metni bir bütün olarak görmektedir fakat inceleme sürecinde metne derin yapı ve yüzey yapı olarak yaklaşmaktadır. Metnin derin yapısında tümcelerın önerme boyutunu ve önermeler arası ilişkiyi tutarlılık başlığı altında incelemektedir. Yüzey yapısında ise derin yapıyı etkileyen dilbilgisel ve sözcüksel yapıları incelemekte ve bu incelemeyi bağdaşıklık başlığı altında yapmaktadır. Tutarlılık ve bağdaşıklık açısından metinler incelendiğinde bağdaşıklık ögelerinin tutarlı metin üretimine yardımcı olduğu fakat her bağdaşık metnin tutarlı olmadığı görülmektedir.

---

¹ Leyla UZUN "bağdaşıklık" terimi yerine "bağlaşıklık" terimini kullanmaktadır.

2.1.1. Tutarlılık

De Beaugrande ve Dressler'e göre (1981:6) tutarlılık sadece metne bağılı bir özellik değildir. Tutarlılığın ortaya çıkmasında okuyucunun yaşadığı bilişsel süreçler de etkilidir. Metin tek başına bir anlam ifade etmez; metnin anlamı, metinsel bilgi ile okuyucunun bilgi birikiminin etkileşimi ile ortaya çıkar. Bu arada anlatılan olay ve durumlar, tutarlılıkla ilgili zihinsel süreci harekete geçirir.

Metinsel dünya, metindeki yüzey yapının ifade ettiğiinden daha fazlasını kapsar. Okuyucunun, olay ve durumların düzenlenişine ilişkin deneyim ve beklentileri metni anlamlandırma sürecine katkıda bulunur. Metindeki yüzeysel ifadeler kavramları harekete geçirir (Beaugrande ve Dressler, 1981:84-85). Bu ifadeden hareketle metnin yüzey yapısının yani bağdaşıklığın tutarlılığa yardımcı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Son olarak Van Dijk (1981:268) tutarlılığı konu, düşünce, sonuç veya söylemin özü olarak tanımlayarak bir metinde tutarlılıktan bahsetmek için tümceler arasında mantıksal bir düzen olması ve yerinde yapılan geçişler aracılığıyla metinde birlik sağlanması gerektiğini belirtmiştir.

Alanyazında tutarlılık kavramı metnin derin yapısı ile ilişkilendirilmektedir. Metnin derin yapısında değişik boyuttaki metin birimlerinin düzenlenmesi vardır yani tümce, paragraf, bölüm, fasikül, cilt gibi ya da metin içi genel anlamsal yapının incelenmesi konular derin yapı ile ilgilidir. Sonuç olarak metnin genelini düşünerek yapılacak her türlü inceleme derin yapı yani tutarlılıkla ilgilidir.

2.1.2. Bağdaşıklık

Metnin anlamlı bir bütün olarak oluşturulması, metnin içeriğini oluşturan dil ögelerinin dilin dizisel ve dizimsel ekseninde anlamlı yapısal ilişkiler kurmalarına bağlıdır. Metnin sahip olduğu bu bütünsellik ortaya çıkarılırken öncelikle dilbilgisel bağdaşıklık ve tutarlılık, yani küçük ölçekli yapı düzlemi üzerinde durmak gerekir. Çünkü dil anlam oluşturmada kullanılan bir araç olduğundan metnin anlamı da küçük ölçekli yapıda yer alan dilsel öğeler ve düzenekler aracılığıyla oluşturulur (Dilidüzgün, 2008:22).

Alanyazında farklı tanımlar olsa da genel olarak metindeki bir öğenin yorumunun bir başka öğeye bağlı olma durumu anlamına gelen bağdaşıklık metin kavramının içerdiği bütünlüğü Şekil olarak yansıtması bakımından metnin temel özelliklerinden biridir. Bir metnin dış Őekillerinin; tümce ve paragraflarının dilbilgisi açısından birbirine bağlı oluşu, yani dilbilgisine ait yapıların, öğelerin birbiriyle bağıntılı olması bağdaşıklığı ifade eder (Halliday ve Hasan, 1976; Demircan, 1990; Subaşı Uzun, 1995; İşsever, 1995; Günay, 2003; zkan, 2004).

Yue (1993:12-20) ve Dillon (1992:1-5) bağdaşıklığı, metin sürekliliğini ve birliğini sağlayan ve tümceleri bir arada tutan bir nitelik olarak belirtirler. Beaugrande ve Dressler (1981:3-5)'e göre metinselliğin ilk standardı olan bağdaşıklık bir metnin yüzey yapısındaki bileşenlerin dilbilgisi ilişkilerine dayanır ve bu dil bilgisel ilişkilerin ortaya çıkarttığı tüm kullanımlar bağdaşıklığın kapsamına girer. Bir metinde birbiri ardına sıralanan tümcelerin dilbilgisel yapılar aracılığı ile birbirine ilintilenmesi ve bu ilintilenme sürecinde tümcelerin anlamlı bütünler oluşturması ile ilgili betimlemeler bağdaşıklığı ifade etmektedir.

Halliday ve Webster (2002:7)'e göre bağdaşıklık, sözdizimsel bir ilişkilidir ve belli bir derecede dilbilgisel, bir parça yapısaldır. Yapı ise aynı düzeydeki biçimsel bir ya da birçok parçanın diziliş düzenlemesidir. Bağdaşıklık ilk önce tümce yapısındaki tümcecikler arasındaki ilişkiyi inceler. Bunun dışından bağdaşıklık düzey kayması gibi tümcecik ya da öbek yapılarıyla da ilgilenir. Elbette ki tümce bazındaki dilbilgisel yapılar bağdaşıklığı sağlamak için yeterli değildir.

Metin içinde diğer yapılarla bağıntılı olan dilsel yapılar vardır: gönderimler, göstericiler, niteleyiciler, belirteçler, kişi adıları ve iyelik gibi. Bu yapılar art arda dizilmiş olan tümcelerin anlamsal ve yapısal olarak devam ettiğini kodlamakta bu sayede metin yapısının oluşturulmasına yardımcı olmaktadır. Çünkü metindeki dilsel birimlerin hiç biri tesadüf eseri yan yana değildir, yani dilbilgisi ve bağımsallık (*dependency*) kuralları vardır. Yüzey yapıdaki dilsel birimlerin arasındaki bu dilbilgisi kuralları ve bağımsallık bağdaşıklığı oluşturmaktadır (Titscher, Meyer, Wodak, Velter , 2003:22).

Bağdaşıklığı sağlayan dilsel yapıları Halliday ve Hasan (1976), gönderim (*reference*), değiştirim (*substitution*), eksilti (*ellipsis*), bağlaç (*conjunction*) ve sözcüksel bağdaşıklık (*lexical cohesion*) başlıkları altında irdelemiştir. Bu dilsel yapıların bazıları sözcüksel nitelikli bazıları da dilbilgisel niteliklidir. Alanyazında bu ilişkiler beş başlık altında toplanmıştır:

- 1) Gönderim
  - 2) Değiştirim
  - 3) Eksilti
  - 4) Bağlaç
- } Dilbilgisel Bağdaşıklık
- 5) Sözcüksel bağdaşıklık

Bireyin bağdaşık bir metin yazabilmesi için metin içi ilişkiler olan bağdaşıklığı kurabiliyor olması beklenir. Bağdaşıklık sözcüksel ve dilbilgisel olarak yüzey yapıda ortaya çıkmaktadır, bu nedenle sözcüksel olan sözcük bilgisine bağlıdır, dilbilgisel olan da dilbilgisine bağlıdır. Bu açıdan dilbilgisi bir metni anlamayı ve anlatmayı kolaylaştırmaya yönelik yardımcı bir araçtır.

2.1.2.1. Sözcüksel Bağdaşıklık

Sözcüksel bağdaşıklık birbiri ile dizisel ilişkide olan ya da aynı kavram alanını (*lexical set*) paylaşan iki ya da daha fazla sözcüksel birim ile oluşmaktadır (Halliday ve Webster, 2002:8). Metin içerisinde metnin konusuna uygun olarak seçilmiş olan sözcükler metnin algılanmasına yardımcı olmaktadır. Metnin konusuna uygun olarak seçilen terimler, sözcükler ve bu sözcüklere uygun olarak seçilen eylemler sözcüksel bağdaşıklığı oluşturmaktadır. Morris ve Hirst (1991) sözcüksel bağdaşıklığı sözcükler arasındaki anlamsal ilişkilerle oluşan bağdaşıklık olarak tanımlamaktadır. Yine aynı çalışmada Halliday ve Hasan' a ait sözcüksel bağdaşıklığın beş temeli yer almaktadır, bu beş temel;

1. Göndermeli sözcük tekrarlama: bir sözcüğün bir sonraki tümcede göndergesinin aynı olması. Aşağıdaki örnekte “kola kutusu” ad öbeğinin göndergesi aynıdır.

Örnek (1): Ali bir *kola kutusuna* vurdu. *Kola kutusu* fırlayarak karşıdaki arabaya çarptı.

2. Göndergesiz sözcük tekrarlama: bir sözcüğün bir sonraki tümcede göndergesinin aynı olmaması. Aşağıdaki örnekte “kola kutusu” ad öbeğinin genel olarak bir öbeğe gönderimi varken daha sonra özgül bir ad öbeğine gönderimi bulunmaktadır.

Örnek (2): Ali *kola kutusuna* vurdu çünkü *kola kutularına* vurmayı çok seviyor.

3. Üst kavram ile tekrarlama: bir sözcüğün ait olduğu kavram alanından üst kavramı ile tekrar edilmesidir. Aşağıdaki örnekte “kedi” ad öbeği “hayvan” üst kavramı ile tekrar edilmiştir.

Örnek (3): Ayşe *kedileri* çok sever. Aslında o bütün *hayvanları* sever.

4. Sistemik anlamsal ilişki (sistemik sınıflama): bir sözcüğün fiziksel olarak farklı görünümünü ifade eden sözcüklerle sınıflandırılması ve ifade edilmesidir. Örnekte “elma” ad öbeğinin fiziksel olarak “kırmızı ve yeşil” renkte olanları düşünülerek bir sınıflamış ve bu sınıflamadan yararlanılarak bir bağdaşıklık kurulmuştur. Bu bağdaşıklık kavram grupları ile ilgilidir.

Örnek (4): Ayşe *kırmızı elmaları* çok seviyor ama *yeşilleri* yemiyor.

5. Sistematiik olmayan anlamsal ilişkiler: bu ilişkiler bir sözcük ve o sözcükle eşdizimli olabilecek eylem ya da sözcükler vardır. rnekte “bahçe” ad öbeği ile kullanılabilecek olan “apa yapmak” eylemi kullanılarak bağdaşıklık sağlanmıştır.

rnek (5): Ayşe *bahçede*ydi. Orada *apa yaparak* vakit geçiriyor, stres atıyordu.

Metinde yukarıda anlatılan yollarla kurulan bağdaşıklık ilişkisi metnin derin yapısı ile ilgili ipuçları verdiği gibi metin içinde geçen tümcelerin anlam bulanıklığını ortadan kaldırarak iletişim sürecinin sağlıklı bir Şekilde sürmesine yardımcı olur.

2.1.2.2. Dilbilgisel Bağdaşıklık

Sözcüksel bağdaşıklığın dışında bir metinde bağdaşıklık oluşturma yolu dilbilgisel yapılardır. Dilbilgisel yapılar sözcükler, öbekler, yantmceler ve tümceler arasında ilişki kurarak metnin tamamında bağdaşıklık oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Metin ve söylem analizini anlamının en iyi yolu, onu dilbilimin diğer bir araştırma alanı olan dilbilgisi ile karşılaştırmaktır. Dilbilgisi (bazen adlandırıldığı gibi sözdizimi) bağımsız tümcelerin yapısıyla ilgilenir. Ayrıca dilbilgisi sözcüklerin tümce formunda nasıl ilişkilendirildiğini de incelemektedir. Ama dilbilimin, insanların nasıl konuştuğu ya da yazdığından çok olması gerekeni incelediği bir gerçektir (Salkie, 1995:9). Dilbilgisel bağdaşıklık ise dilbilgisi ile metindilbilimin ara kesitini oluşturmakta ve metinler ile

dilbilgisinin ilişkisini ortaya koymaktadır. Dilbilgisel bağdaşıklık ögeleri gönderim, değiştirim, eksilti ve bağlaç yapılarıdır.

- Gönderim; metne sokulan ad ya da ad öbeklerini, işleri bu ad ya da ad öbeklerini göstermek olan dilsel ögelerden yararlanarak dilbilgisel olarak yinelemedir. Gönderim ilişkisinde, bu ilişkiyi sağlayan gönderim ögelerinin, metinle ilgili salt kendilerine ait bir anlamsal yorumları yoktur. Gönderim ögeleri, anlamsal yorumlarını bir diğer ögeyle kurdukları gönderim ilişkisi yoluyla kazanırlar (Subaşı Uzun; 1995:37). Gönderimde bulunan ad ya da ad öbekleri metin katılımcıları ya da durum ögeleridir. Metne katılan adlar ya da ad öbeklerinin dilbilgisel olarak yinelenmesini sağlayan dilsel ögeler, gönderim ögeleri olarak adlandırılır. Subaşı Uzun (1995:38) Türkçede gönderim ögelerini, kişi adıları, gösterme sıfatları, gösterme adıları, dönüşlülük adıları, iyelik ekleri, belirtme durumu eki, ilgi eki, kişi ekleri ve yinelenen zaman ya da görünüş olarak sıralamaktadır. Bu nedenle gönderim dilin dilbilgisel yapıları ile ilişki içindedir.

- Eksiltme; metinde daha önce bütüncül bir yapı içinde geçen bir metinsel ögenin yüzey metinden çıkarılmasıdır. Metinler arası ilişkiler, gönderimsel ilişkiler çıkarılan ögenin alıcı tarafından çıkarımsal olarak tamamlanmasını öngörür. Bu nedenle eksiltme bütünüyle dil içi bağlamın varlığına dayalı bir dilsel düzenlemedir. Eksiltmeye başvurmadan metin oluşturma zaman ve enerji kaybına neden olur.

- Değiştirme; değiştirme ögeleri olarak adlandırılan “öyle” gibi işlevsel metin ögelerini, metinde kendilerinden önce geçen adlar, eylemler ya da öbeklerle

değiştirme düzenlemesidir. Değiştirme de eksiltme gibi bağlama bağlı bir bağdaşıklık türüdür.

- Bağlaçlar: bağdaşıklığın kurulmasına biçimsel-sözcüksel açıdan katkıda bulunan dilbilgisel öğelerdir (Subaşı Uzun, 1995:62). Halliday ve Hasan (1976:226), bağlaçların belirgin anlamları ile bağdaşıklığı kurduklarını belirterek sözcüksel yönlerine işaret ettiklerini dile getirmiştir.

Bireyin dilbilgisel yapıları tümce bazında doğru üretebiliyor olması aynı dilbilgisel yapıları metin boyutunda da üretebileceği anlamına gelmemektedir. Dilbilgisinin, mekanik dilbilgisi alıştırmalarıyla geliştirilmesi dili iletişim sürecinde etkin olarak kullanımını garanti etmemektedir (Terrell, 1991:54). Tümce tek başına kullanılabilen bir yapıdır; bir tümce, bir metin içinde anlamlı ve kabul edilebilir olurken aynı tümce başka bir metin için anlamsız hatta kabul edilemez olabilmektedir. Bu nedenle mekanik dilbilgisi alıştırmalarında bir tümce için birçok dilbilgisel yapı mümkün olabilmektedir. Fakat metin içinde sadece bir dilbilgisel yapı uygun olmaktadır. Bu nedenle metin üretim sürecinde bağdaşıklık ve tutarlılık ön plana çıkmakta ve bu kavramların oluşumuna yardımcı olarak da dilbilgisel yapılar ön plana çıkmaktadır.

2.1.2.2.1. Zamansal Yapıların Bağdaşıklık Görünümleri ile İlgili Çalışmalara Genel Bir Bakış

Dilbilgisel zaman, görünüş ve kip metindeki bağdaşıklık örgüsünü destekleyen kavramlar olarak düşünülmektedir (Beaugrande ve Dressler, 1981:69). Dilbilgisel zaman, gerçek dünyanın zamanıyla ilişkilendirilen bir boyutu dilimlendirirken,

dilimler arasında doğal olarak bulunacak ilişkiyle de bir bağlantı söz konusu etmektedir. Zaman kategorisinin görünümleri dillere göre çok farklı olsa da, zamanın düzenlenişi metin üreticilere göre son derece öznel olabilse de metinsellik açısından önemli olan, bu düzenlenişin, metinsel düzenlenişi, metinsel öğeleri bu dilimleme ilişkisi yoluyla ilişkilendirmesidir (Subaşı Uzun, 1995:65-66).

Alanyazında bağdaşıklık ve tutarlılık özellikleri birbirine çok yakın özellikler olarak alanyazında yer almaktadır ve bir birlerinden ayrılmaları çok zordur. Ancak bağdaşıklık özellikleri taşıyan her metin tutarlı olamamasına rağmen, bağdaşıklık özellikleri bir metnin tutarlı olmasına yardım etmektedir. Ayrıca söylem çözümlemesi çalışmalarında metindilbilimin bu iki olgusundan yararlanılmaktadır. Yani söylem çalışmaları yapılırken bağdaşıklık ve tutarlılık özellikleri de göz önüne alınmaktadır. Bu nedenle bu çalışmanın konusu olan dilbilgisel bağdaşıklık özellikle zaman (*tense*), kip ve görünüş yapıları alanyazında daha çok söylem çalışmaları ve tutarlılık çalışmalarının odağını oluşturmaktadır.

Pearson (2005:268) çalışmasında İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin metinlerinde tutarlılık incelemesi yapmıştır. Bu çalışmada eylemlerin yanlış kullanımının yanı sıra tümcelerinin zaman ve görünüş yapılarını da incelemiştir. İnceleme sonucunda öğrencilerin genel olarak “present simple tense”i kullandığını, fakat görünüş yapılarında bir değişiklik olmadığını bununla birlikte zaman ve görünüş yapılarının değişmesinin tutarlılığı etkilediğini saptamıştır.

Pongsiriwet (2001) doktora tezinde yazma niteliğini ele almıştır ve alanyazında yazma niteliğini tutarlılığın etkilediğini ayrıca yazma niteliğinin sınırlı da olsa bağdaşıklık özelliği ile ilişkili olduğu görüşünü savunmaktadır. Dilbilgisel doğruluk, söylem özellikleri ve holistik kalite arasındaki ilişki metnin kalitesini belirliyor (Pongsiriwet, 2001:41). Ancak Pongsiriwet (2001:71) çalışmasının sonucunda dilbilgisel doğruluğun söylem özellikleri ve tutarlılıkla ilgili olduğunu fakat bağdaşıklıkla ilgili olmadığını saptamıştır. Dilbilgisini iyi kontrol eden öğrencilerin metinleri, tutarlılık açısından bağdaşıklık özelliklerinden daha iyi durumdadır.

Ranamane (2009) çalışmasında zaman ve kipin söylem işlevlerini incelemiştir. Yaptığı incelemede zaman ve kip ile ilgili dört başlık saptamıştır bunlar:

1. Anlamsal özellikler
2. Biçim-sözdizimsel özellikler
3. Sözdizimsel- kavramsal özellikler
4. Söylemsel – işlevsel özellikler

Ranamane (2009) çalışmasında anlamsal özellik olarak zamanın konuşma zamanına ya da öncesine gönderimde bulunurken kipin bitmişlik veya bitmemişlik ile sınırlılık ya da sınırlı olmamayı kodladığını belirtmiştir. İkinci ve üçüncü özelliklerde zaman ve kip araştırmalarının tümce temelli olduğunu belirten Ranamane bu özelliklerde zaman kip biçimlerinin zaman belirteçleri ve diğer biçimlerle bir arada kullanımına değinmiştir. Söylemsel-işlevsel özelliklerde ise metin işlevinin söylemi organize etme ve söyleme temel oluşturma, söylemin

sınırlarını çizme ve bilgi öbeklemesi ile ilgili olduğu için zaman ve kip yapılarının bu işlevlere yardım ettiğini belirtmiştir. Zaman, metinlerde anlatı bölümleri oluşturma, ön plan ve arka planın karşılaştırılması ve anlatı akışını bölme olarak tanımlanırken kip arka plandaki detayları aktarma, olayın devam edip etmediği bilgisini verme olarak çalışmada yer almaktadır. Bunun sonucunda zaman ve kipi anlatının farklı parçaları olduğu; zaman ve kip kullanımının metin oluşturucusunun tercihini yansıttığını göstermektedir. Metin oluşturucusu anlatı metnine kendi bakış açısını katıyorsa veya metinde anlatılan olayı yaşamışsa zamansal yapılarını kullandığını ve detay verip olayın bitmişliği veya sınırları ile ilgili bilgi veriyorsa kipsel yapıları kullanmaktadır.

Metinlerdeki zaman yapılarının metnin olay zamanının çerçevesini çizmede yardımcı olduğu, zaman akışının bozulması ile metindeki olaylarda kırılmalar yaşanabileceği, alanyazında yer alan bilgiler arasındadır. Ayrıca zaman yapılarının olayları bir birine bağlayan bir yapı olduğu ve bu yapıların metinde bağdaşık bir şekilde yer alması olay sıralamasının yanı sıra okuyucuya da olayları hatırlamada yardımcı olmaktadır.

Dik (1997:434)'a göre tümceler veya söylem birimlerinde tutarlılık aynı dilbilgisel araçlarla gerçekleştirilir. Bu araçlar

- 1) çerçeveler (*frames*)
- 2) görüntüsel dizi (*iconicsequence*)
- 3) konu devamı (*topiccontinuity*)
- 4) odak (*focus*)
- 5) üye-çekirdek ilişkisi (*tail-headlinking*)

6) bağlayıcılar (*connectors*)

Bir çerçeve “verilen geleneksel konumla ilişkili olarak konuşma olayı ve kabul edilen hareketlerin zihinsel temsilinin yapısı” olarak tanımlanmaktadır. Eğer geleneksel yapı olayların standart dizisinden oluşuyorsa o zaman çerçeve “yazı” olarak tanımlanmaktadır (yemek tarifi gibi). Yapıyla ya da içerikle ilgili olsun ya da olmasın çerçeveler/yazı bağlantılı çerçeveler tarafından dayatılan koşullarla bağdaştırılan söylem tutarlılığını değerlendirmede konuşmaya yardımcı olan uzun süreli genel bilginin parçası olarak veya çıkarımsal anlamdan (metinde açıkça yer almayan fakat çerçevede ilişkili olan varsayımların köprülenmesiyle doldurma gibi) söylem tutarlılığı yaratıldığı iddia edilmektedir.

Granger (1999) çalışmasında tümcelerin metinden ayrı düşünüldüğünde “zaman” hatası olmadığını düşünmektedir. Bunun yanı sıra işlevsel sözcüklerle kullanımına baktığında öğrencilerin bazı işlevsel sözcükleri belli zamansal yapılarla kullandığını saptamıştır. Daha sonra öğrencilerin metinlerini incelediğinde bir tümcede “present tense” kullanımını doğru işlevsel sözcük ile yaparken bir sonraki tümcede “past tense” kullandığını ve bu verilerden yola çıkarak öğrencilerin bir metin oluştururken metni bütün olarak değil tümce tümce düşündüğü sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç öğrencilerin bağlamdan çok tümceleri düşündüklerini göstermektedir.

Godfrey (1980:5-95)’a göre “eğer bir zamansal yapı konuya belirli zaman gönderimi (*temporal reference*) merkezi olarak sunulursa, konu sürekliliği bitene kadar metne sunulan zaman devam eder.” Bu görüş sonucunda Godfrey (1980:5-95) ikinci dil konuşucularının üretimlerinin kabul edilebilir olarak

değerlendirilmesi için onların zaman devamlılığının özdeşliğine dikkat etmeleri ve devam ettirirken de zaman yapılarını kontrol etmeleri gerektiğine dikkat çekmiştir.

Johanson ve Lysvang (1986:216) konuşma veya yazma sürecinde zaman yapılarının kodlanma zamanına gelince eylem tarafından bitme, sürme veya hareket anlamları ya da metne yerleşmiş olan bazı gönderim noktalarını işaretlediğini, metnin uzunluğunun karakteristik özelliğinden çok tümcedeki zaman yapılarının seçimi metinsel bağdaşıklıkla önemli katkıda bulunmakta olduğunu ortaya koymaktadır.

Hannay ve Mackenzie (1996:190) zamansal bağdaşıklığın önemini vurgulamaktadır ve zamanın metin içinde değişiminin tutarlılıkta kırılma yaratabileceğini; bu kırılmanın okuyucuda yeni bir başlangıç etkisi yaratabileceğini söyleyerek öğrencileri uyarmaktadır.

Zaman yapılarıyla ilgili diğer çalışmalarda zaman yapılarının metinde farklı anlamlar kazandığını belirtilmektedir. Reichenbach (1947) konuşma zamanı (*speech time*), gönderim zamanı (*reference time*) ve olay zamanı (*event time*) ayrımını İngilizcedeki zaman (*tense*) sistemini analiz etmek için kullanmıştır. Bu ayırmadan yola çıkarak düşüncesini şöyle açıklıyor; “Görünüş (*aspect*) açısından zaman (*tense*) yapıları değişiyor çünkü zamanlar durumsallık (*stative*) ya da dinamiklik (*dynamics*) işaret etmektedir. Tümceler arasındaki ilişkilerde birinci tümcedeki dinamiklik bir zamana gönderim yapmaktadır bu nedenle ikinci tümcedeki durumsallığın zamanını belirtmektedir.” Bu görüş metnin yüzey yapısından çok metnin derin yapısı ya da önermeler arasındaki ilişkiyi ifade

etmektedir. Sonuç olarak “önergeler arasında dinamik tümceler metnin/söylemin gelişimi ve devamı için gönderim zamanı oluşturabilirken durumsal tümceler oluşturamamaktadır.”

Başka bir çalışmada zaman seçiminin kodlayıcı tarafından seçildiği anlatılmaktadır. “Bir eylem bir durumu ifade eder. Onun zamanı durumla temel zaman (*time*) arasındaki ilişkiyi ifade eder; bu ilişki temel zaman , temel zaman öncesi, aynı zaman ve sonrasıdır. Öncelikle yazar bir durumu tanımlar/anlatır; önce temel zaman [kutunun keşfi], temel zamanla aynı olan durum [anahtar tutmak] ve temel zamandan sonraki durum [gelecek olay, kilidi açmak]. Bu kısa örnek zaman seçimine yazarın kısa süreli bellekteki varsayıma uygun olarak o anki temel zaman hakkındaki varsayıma bağlı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle metnin genelindeki dalgalanmaya duyarlı olan zamanın kontrolünü anlamak kolaydır. Çünkü metin türü zaman seçiminde ipucu vermektedir, örneğin anlatı genellikle geçmiş zaman yapısı ile kodlanır; geçmiş zamanın yanında kullanılan diğer yapılar da bitmişlik kodlayan diğer yapılar (örn: şimdiki zamanın hikayesi) ve zaman zarfları zamanı belirtmede yardımcı olurlar (Sentence level: grammar for writing, 2001)

Bir metinde zamanın (*tense*) devamlılığı önemlidir, yukarıdaki görüş de bunu desteklemektedir ama zamanın geçmiş zamandan gelecek zamana ya da şimdiki zamana dalgalanması metnin devamlılığını etkilemektedir. Hinkel (2004) bu durumu “Zaman dalgalanması (*tense waving*) metinde bağdaşıklığı engellemekte ya da azaltmaktadır ve kopukluk yaratmaktadır.” şeklinde açıklamaktadır.

2.2. Anadili ve Yabancı Dil Öğretimi Sürecinde Dilbilgisi

Dil bir sistemler bütünü olarak tanımlanır. Bu sistemler bütünü dilbilim alanında sesbilgisi, sesbilim, sözdizimi, biçimbilim, anlambilim ve kullanımbilim başlıkları altında incelenmektedir. Bu incelemeler sonucunda varılan nokta bir dilin yapısı açıklanmaya çalışılır.

Ruhdilbilim alanında yeni doğmuş bir bebeğin dil edinim süreci açıklanırken bebeğin etrafında konuşulan dili, dil girdileri ile edinmeye başladığı ve dildeki anlam ilişkilerini dil girdileri ile çözümleyerek dil edinim sürecini devam ettirdiği ortaya koyulmuştur. Çocuk konuşmaya başladığı andan itibaren dili kullanarak dil birimleri arasındaki anlam ilişkilerini edinmiş sayılır. Konuşmayla başlayan anlam ilişkileri daha sonra kazanılan okuma ve yazma yetilerinin temelini oluşturur. Çünkü dil edinimi sürecinde gelişen anlam ilişkileri dilin dilbilgisel yapılarıdır. Bir başka deyişle “dilini konuşucuları tarafından paylaşılan içselleştirilmiş kurallar bütünü”dür (Hartwell, 1985:109).

Dilbilgisel yapılar, dilin anlam ilişkilerinin doğru kurulması için var olan yapılardır. Bu yapıların araştırılma ve betimlenme sebepleri ise öncelikle anadili daha iyi kullanabilmedir. Anadili araştırmalarında dilbilgisi öğretim süreci öğrencilerin dil farkındalığını artırmak ve kendilerini daha anlaşılır şekilde ifade etmeleri için verilir. Ayrıca bir dilin içinde konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerilerinin de olduğu düşünüldüğünde bireyin anadilinde okuma ve yazma süreçlerini de tam olarak anlamlı bir şekilde yerine getirmesi için dil farkındalığının artırılması gerekmektedir. Bu nedenle “Dilbilgisi bir dilin seslerini, sözcük türlerini, bunların yapılarını, tümce olarak dizilmelerini ve tümce

içindeki görevlerini, çekimleriyle ilgili kuralları inceleyen bir dil bilim dalıdır (Göğüs, 1978:337).” şeklinde tanımlar alanyazında yer almaktadır. Hartwell (1985:109) dilbilgisi tanımlarını beş başlık altında toplamıştır. Bunlar;

1. Dilbilgisi, bir dilin sözcüklerinin formal yapısından daha büyük anlamlar oluşturmak için düzenlenmesi kurallarıdır.

2. Formal dil yapılarının formüle edilmesi, analizi ve tanımlamalarıyla ilgilenen dilbilim dalıdır.

3. Dilsel bir etikettir.

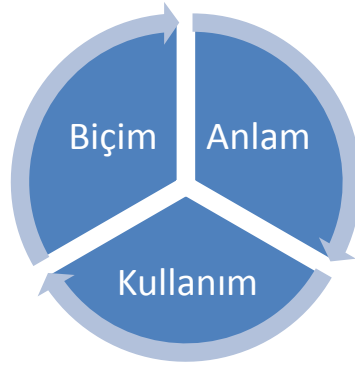
4. Okulda anlatılan dilbilgisi

5. Stilistik dilbilgisi (düz yazının öğretimiyle ilgili dilbilgisi).

Buradan hareketle şöyle söylenebilir; bir dilin dilbilgisel yapıları o dilin ses sistemi, anlam sistemi, biçimbilim sistemi ve sözdizim sistemini betimleyerek bu alanlarla ilgili bilgileri ortaya koyan bilim dalıdır. Dil, bir sistemler bütünüdür. Bu sistemde görevli pek çok unsur vardır. Bu unsurların bir araya geliş şeklini düzenleyen ve bunların bir sistem dâhilinde anlamlı birer birim haline gelmesini sağlayan dilbilgisidir. Dilbilgisi, dildeki bu sistemliliği ortaya koymayı hedefleyen bir çalışma alanıdır.

Dilbilgisi yetisi iletişimi gerçekleştirmek için gereklidir, fakat dildeki tüm üretimi ve karşılıklı bilgi alışverişini gerçekleştirebilmek için yeterli değildir. Dilbilgisi bireye dile ait temel bilgileri verirken iletişim sırasında etkili olan metinleştirme stratejileri ya da bürün dizgesi ile ilgili bilgileri vermez. Bu nedenle dilbilgisi iletişime yardımcı bir araç olarak sadece tümce boyutunda değil sözcük ve metin boyutunda da ele alınarak bu boyutlarda da betimlenmiştir.

Dilbilgisi dil öğretiminin önemli bir parçası olarak görülüyordu. Dilin dilbilgisi kuralları biliniyorsa bu kurallar iletişim için kullanılabilir olarak düşünülüyordu. Daha sonra bu durum dilbilgisi bilmenin iletişim için yetmediği, dilbilgisi kurallarının iletişim içinde nasıl kullanılması gerektiği bilgisine de ihtiyaç olduğu yönünde değişmiştir (Richards ve Renendy; 2002:145). Larsen-Freeman (2000:91) dilbilgisinin dilin birbirine bağlı üç boyutundan biri olduğunu belirtmiştir ve dilbilgisi dilin kendisinin biçimini veya yapısını verdiğini, fakat bu yapıların, anlam ve anlam bilgisi ile ilgili olan ikinci boyut ve uygulama ile ilgili olan üçüncü boyut olmadan geçersiz olduğunu çalışmasında belirtmiştir.

Şekil 1: Biçim, Anlam, Kullanım üçlüsü

Anadili konuşurları dilin kurallarını bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde bu üç boyutta uygulamaktadırlar. Düşüncelerini tam, açık ve anlaşılır bir şekilde ifade etmeleri için bu gereklidir.

Anadildeki bu çalışmaların yani sıra yabancı dil öğretim alanında da dilbilgisi ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Hatta dil öğretim yöntemlerinden olan “Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi” bir dilin öğrenilmesini dilbilgisine dayandırmıştır. Daha sonra geliştirilen yöntem ve tekniklerde dilbilgisi, belirtik ya da örtük olarak

hep öğretilmiştir. Yabancı dil öğrenimini anadili sürecinden ayrı tutmayan yaklaşımlar anadilde yapılan çalışmaları yakından takip etmişler ve yabancı dil öğretimine uygulamışlardır. Bu nedenle anadili çalışmalarındaki bu gelişmeler bir dilin yabancı dil olarak öğretilmesine de yansımıştır. Yabancı dil olarak dil öğretiminde dilbilgisi, konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerilerindeki anlam ilişkilerini ortaya koyacak şekilde ele alınmaya başlanmıştır. Yabancı dil öğretiminde ne türden bir model ya da yöntem benimsenirse benimsensin öğretim izlencelerinde dilbilgisi öğretiminden söz edilmesi gerektiği ve dilin, özellikle yabancı dilin konuşulduğu ülkenin dışında bir ülkede öğretildiği durumlarda dilbilgisi betimlemelerinin gerekli olduğu alanyazında yer almaktadır (Cem, 2005). Ayrıca alanyazında yabancı dilde dilbilgisi öğretimi neden olarak dilbilgisi yönergelerinin yabancı dil öğreniminde olumlu etkiye sahip olması ve yabancı dil öğrencilerinin sıralı (*sequences*) bir öğretim süreci geçirmeleri gösterilmektedir (Nassaji ve Fotos, 2004).

Dilbilgisi, dilin sistemlerini açıklayarak, sistemler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan, bu sayede anadilde daha etkili bir iletişimi sağlayan ve yabancı dil öğreniminde hedef dildeki sistem ilişkilerini kaynak dille ilişkilendirerek dil öğrenmeye yardımcı olan bir araç olarak düşünülmektedir. Dilin unsurlarından olan ses, sözcük, sözdizimi, biçimbilim alanlarına ait verilerin dilbilgisi tarafından betimlendiği düşünüldüğünde yabancı dil öğretiminde araç olarak düşünülmesi doğal karşılanmaktadır.

Yabancı dil öğretme amacını, dilbilgisi kurallarının gerçek yaşama aktarılması yani bu kuralların o dilde bir anlam aktarmak için iletişim kurarken

kullanılması olarak belirtilirse dilbilgisi ve iletişim arasında bir köprü kurulması gerekmektedir (Cem, 2005:11). Bu düşünce Larsen-Freeman'ın biçim, anlam, kullanım üçlemesine dayanmaktadır. Yani dilbilgisi bu alanlarda yani konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerilerinde kullanılan araç olarak düşünülmektedir. Dilbilgisi, dil becerilerinin (okuma, dinleme, yazma, konuşma) geliştirilmesinde öğretimin bir parçasıdır. Öğrenciler, dile ve dilbilgisine hâkimiyetleri ölçüsünde özellikle yazma becerilerinde başarılı olurlar (Huchinson vd., 2002:45).

Dilbilgisi bir dilin anlam ilişkilerini ortaya koyarak iletişim sırasında sağlıklı bir süreç geçirilmesine yardımcı olmaktadır. İster anadili ister yabancı dil olsun dilbilgisi betimlemeleri dil kullanıcılarına yol göstermektedir.

2.3. Dilbilgisel Zaman- Kip- Görünüş Kavramları Üzerine

Bu bölümde, zaman kavramı ve zaman kavramıyla ilgili olan kip ve görünüş kavramları üzerinde durulacaktır.

Zaman kavramı ele alındığında, eyleme bağlı olarak gerçek ya da doğal sürenin çeşitli dilbilgisel bölümlerini belirten ulam ve bu ulama bağlı olarak ortaya çıkan alt ulamlardan her biri “zaman” olarak adlandırılır. Zaman ulamının temel özelliği, tümcede belirtilen oluş anını konuşucunun söyleme, sözceleme anına bağlamasıdır (Vardar, 2002:228). Kısaca zaman, hakkında konuşulan durumun zamansal konumunu bundan önceki; o andaki ya da sonraki belirli bir noktayı ifade eder (Uzun, 2004:152).

Bu açıdan Türkçeye bakıldığında “şimdiki zaman”, “gelecek zaman” ve “geçmiş zaman” olay veya olguların zamansal konumlarını belirlemektedirler.

Üstünova (2005:188)'a göre geçmiş zaman, başlangıçtan, yani sıfır noktasından sözün söylendiği ana kadar olan bölüm olduğunu ve yaşanmışlık, bitmişlik ifade ettiğini söylemektedir. Gelecek zamanın ise, sözün söylendiği zamandan ileriye sonsuza doğru giden zaman olup bitmemişlik, yaşanmamışlık anlatarak, gelecekte planlanan, tasarlanan niyetleri gösterdiğini belirtmektedir. Son olarak şimdiki zamanı, içinde bulunulan anı göstermektedir diye tanımlamaktadır. Geçmiş ile gelecek arasında köprü kuran şimdiki zaman, geçmişte başlayıp gelecekte devam edecek hareketleri anlatmada kullanıldığını ayrıca süreklilik ifade ettiğine de çalışmasında yer vermektedir.

Bu durumu “Bir bağlamda işin/oluşun meydana geliş anını anlatmak için "geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman" terimlerinden yararlanılır. Bu açıdan.. Gelecek zaman ise, sözün söylendiği zamandan geriye sonsuza doğru olan dilimdir. Bitmemişlik, yaşanmamışlık anlatır, gelecekte planlanan, tasarlanan niyetleri gösterir. Son olarak şimdiki zaman, içinde bulunulan anı gösterir. Geçmiş ile gelecek arasında köprü kurar. Geçmişte başlayıp gelecekte devam edecek hareketleri anlatmada kullanılır. Bir yandan da süreklilik ifade eder.” şeklinde açıklamaktadır.

Üstünova (2005:189) yukarıdaki açıklamasında zaman eklerinin bitmişlik, süreklilik anlamlarından bahsetmektedir fakat çalışmasının devamında zaman eklerinin yalnızca olayın gerçekleşme anını göstermediğini, çünkü zaman eklerinin kip, görünüş işlevlerinin de olduğunu belirtmektedir. Üstünova (2005:189)'ya göre zaman ekleri konuşan ya da yazan kişinin bakış açısını (gözle görme, başkasından duyma, niyet, tahmin, tasarı, istek vb.); tümcede aktarılan durumun süreyle olan bağlantısını (bitmişlik, süreklilik vb.) yansıtırlar.

Bu açıklamaya göre zaman ekleri zaman bilgisi vermenin yanında tümcede aktarılan durumun süreyle olan bağlantısını yani görünüş özelliklerini ve konuşucu ya da yazan kişi ile anlatılan durumun etkileşimini veya ilişkisini yani kipsel özelliklerini ortaya koyma işlevini de üstlenmektedirler.

Görünüş, zamanla iç içe olan ama zamanı değil, zamana bağlı olarak eylemin anlattığı iş, oluş veya durumun zaman ile etkileşimini aktarır (Uzun, 2004:146). Zaman ulamından ayrılan görünüş eylemin bitmişliği, bitmemişliği, başlangıcı, gelişimi, sonucu, yinelenişi vb. bakımdan ele alındığını vurgular (Vardar, 2002:105). Bu tanımlardan yola çıkarak Türkçedeki zamanlar,

- Şimdiki zaman, konuşma anında gerçekleşen iş, oluş ve durum belirtmenin yanı sıra “devam eden durum, alışkanlık aktarma, türsel özellik verme ve planlanmış gelecek bilgisi verme” işlevleri ile görünüş özelliği taşımaktadır.

- Geçmiş zaman, konuşma anından önceki zamandır. Geçmiş zamanda eylemin bitip bitmediği, konuşma anına uzayıp uzamadığı gibi durumlar görünüş ile verilmektedir.

- Gelecek zaman, konuşma anından sonraki zamanı işaretler. Eylemin uzunluğu ya da kısalığı veya ne kadar zaman sonra olacağı görünüş özelliğidir (Uzun, 2004:152).

Kip kavramı ise zaman ile görünüşten konuşucunun önermeye kattığı tutumu sunan kategori olmakla ayrılmaktadır (Uzun, 2004:150); yani konuşucunun salt bildirmeye mi yetindiğini, yoksa bir yorumda mı bulunduğunu, istek, dilek, koşul, gereklik, buyrum mu anlattığını gösteren eylem biçimlerinin özelliğidir (Vardar, 2002:135). Kocaman (1983:81) kip kavramının dildeki iç ve

dış etmenleri yani konuşmacı ya da dinleyicinin dil olayı karşısındaki tavrının, sözcenin kullanıldığı bağlamı en iyi gösteren etmenlerden biri olduğunu savunmaktadır.

Kip kavramı yüklemcil öğelere getirilen eklerle sağlandığı ve zaman ekleri ile birleşmeden kendi varlıklarını ortaya koyamadıkları için, çekimli bir fiilin bir yargı kalıbı içinde mi yoksa bir niyet, bir tasarlama kalıbı içinde mi olduğunu, ancak zaman ve tasarlama ekleri ile belli edildiğinden, bu noktada zaman kavramı ve kip kavramı iç içe girmiş bulunmaktadır (Korkmaz, 2003:570). Türkçedeki şekil ve işlev özelliklerine bakarak şöyle bir tanıma bağlanabilir. Kip, kök veya gövde durumundaki fiilin bildirdiği hareketin, oluş ve kılışın, konuşan, dinleyen veya kendisinden söz edilen açısından ne biçimde, ne tarzda yansıtıldığını gösteren bir dilbilgisi kalıbı, bir anlatım biçimidir. Bu kalıp içinde, bu anlatım biçiminde kipi dildeki kullanılış biçimleriyle ilgili olarak bir ruh durumunun varlığı da söz konusudur. Yani kip, aynı zamanda bir oluş ve kılışın nasıl bir ruh durumu ile ilgili olduğunu da belirtir. Türkçede fiiller şekil, zaman ve şahsa bağlı bir yargıya dönüşebilmek için belirli anlatım kalıplarına girerler. İşte bu anlatım kalıplarına kip, bu kavramı karşılayan eklere de kip ekleri denir (Korkmaz, 2003:569).

Bu açıdan Uzun'a göre (2004:163) ortak bir zaman aktarmamalarına karşın bildirme kipi eklerinin zaman aktarmak adına bir ortak yönleri bulunur. Geleneksel dilbilgisi bu yönü birleşik zaman adı altında ele alır. Ekler sürme, bitme gibi görünüşsel; tahmin, olasılık, rivayet gibi kipsel özellikler aktarmaktadırlar. Zamanla olan bağlantıları aktardıkları kavramların doğasında

bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili Özmen Veld (2006) çalışmasında “-DI, -MIŞ, -(y)MIŞ” biçimbirimlerinin anlamsal düzlemde bilgisellik işlemcileri ve edimsel düzlemde ise edimsöz işlemcileri olarak çözümlenebileceğini aktarmaktadır. Veld (2006) bu çalışmasıyla Türkçedeki zaman eklerinin zaman anlatımı yanında kipsel anlatımları olduğunu kanıtlamaktadır.

BÖLÜM III : YÖNTEM

3.1. Araştırma Deseni ve Yöntemi

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen temel seviyedeki (A2) öğrencilerin yazılı metinlerindeki zamansal ilişkileri, bağdaşıklık düzenlemeleri açısından incelemeyi amaçlayan bu tez, var olan bir durumu kendi koşulları içinde betimlemeyi amaçladığından tarama türünde bir araştırmadır.

Bu tezde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı metinlerinin belirlenmiş ulamlar (*dilbilgisel zaman*) çerçevesinde çözümlenmesi hedeflendiğinden araştırma, nitel (*qualitative*) araştırma yöntemlerinden belge inceleme (*doküman inceleme*) yöntemi ile yürütülmüştür. Belge incelemede çalışmayla ilgili kayıtların ve belgelerin toplanarak belirli bir sistem içinde sınıflandırılıp çözümlenmesi işlemi yapılmaktadır. Bu nedenle bu yöntem, tarihsel ve nitel araştırmalarda öne çıkmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006:187).

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin A2 seviyesindeki yazılı metinleri dilbilgisel bağdaşıklık açısından incelendiğinden veritabanını oluşturan metinler, içerik çözümlenmesi türlerinden kategorisel çözümlenme yöntemiyle incelenmiştir. Kategorisel çözümlenme, “genel olarak belli bir iletinin önce birimlere bölünmesi ve daha sonra bu birimlerin önceden saptanmış ölçütlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasıdır” (Tavşancıl ve Aslan, 2001:90). İçerik çözümlenmesinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu çözümlenmede temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen

verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.

3.2. Veri Tabanı

Bu tezde, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında A.Ü. TÖMER merkez şubesinde öğrenim gören temel seviyedeki elli öğrencinin yazdığı birer metin olmak üzere toplam elli adet yazılı metin incelenerek metinlerdeki toplam 1366 tümcenin üzerinde zaman eki bulunan eylem ya da isimlerle oluşturulmuş 1055 tümce çalışmaya veri olarak alınmıştır.

Çalışmada, zaman yapılarının ardışık kullanımlarında bir metinde yoğunlaşan belirsiz geçmiş zaman yapısı (16 tümce) ve az sayıda örneği bulunan şimdiki zaman rivayet kipi (5 tümce), geniş zaman hikaye kipi (3 tümce), gelecek zaman hikaye kipi (1 tümce), geçmiş zaman hikaye kipi (1 tümce), geniş zaman rivayet kipi (1 tümce), gelecek zaman rivayet kipi (1 tümce) zaman yapıları inceleme dışı bırakılmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Metin Seçimi

Bu araştırmanın veri kaynağı olan yazılı metinler, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen temel seviyedeki öğrencilerin aynı koşullarda oluşturdukları, sınav niteliğindeki belgeler arasından seçilmiştir. Bu yazılı metinler, kurum izni çerçevesinde, ilgili öğrencilerin sınav dosyalarından alınıp fotokopi çekilerek elde edilmiştir.

İncelenen yazılı metinler, rastlantısal yöntemle seçilmiştir. Öğrencilerin yaşları, cinsiyetleri, eğitim durumları, geldikleri ülke, anadilleri, Türkiye’de buldukları süre ve yaşadıkları çevre gibi etkenle yazılı metinlerin seçiminde değişken olarak ele alınmamıştır. Fakat sınıf içindeki etkinliklerin ve öğretmenlerin etkisini en aza indirmek için farklı sınıfların yazılı metinlerinin seçilmesine özen gösterilmiştir.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen elli öğrencinin yazmış olduğu ve dilbilgisel bağdaşıklık bağlamında zaman yapıları açısından incelenen metinlerin konuları ise aşağıdaki sınav soruları doğrultusunda oluşturulmuştur:

1.“*Bence insan hayatında eş seçimi ve iş seçimi çok önemlidir. Çünkü eşiniz evinizdeki mutluluğun garantisidir. Doğru iş seçimi de sosyal hayatta mutluluğunuz için önemlidir. Çocukluğunuzdan beri doktor olmak istediniz ama memur oldunuz. Bütün hayatınız boyunca mutlu olamazsınız. Herkes hayatı hakkında kendi karar vermeli. Bence en zor meslek ev hanımlığı. Dünyadaki en ağır işçiler de ev hanımları...*”

Peki, sizce meslek seçiminde kişinin kendi kararları mı, ailesinin kararları mı önemlidir? Sizce en zor meslek hangisi? Neden? Sizce en zevkli meslek hangisi? Neden? Açıklayınız.

2. Tatillerde neler yapmayı seversiniz? Niçin? Açıklayınız.

3. Dünyamızı, çevremizi kirlenmekten korumak niçin önemlidir? Bu konuda birey ve toplum olarak neler yapabiliriz? Örneklerle anlatınız.

4. TÖMER’den diplomanızı aldıktan sonra neler yapmayı planlıyorsunuz?

5. Boş zamanlarınızda neler yapmaktan hoşlanırsınız?

6. İyi Türkçe öğrenebilmek için neler yapabilirsiniz?

İki sınava ait olan bu yazılı anlatım soruları arasından en çok “Tatillerde en çok ne yapmayı seversiniz? Açıklayınız” sorusu seçilmiştir. Daha sonra sırasıyla “TÖMER’den diplomanızı aldıktan sonra neler yapmayı planlıyorsunuz?”, “Boş zamanlarınızda neler yapmaktan hoşlanırsınız?”, “İyi Türkçe öğrenebilmek için neler yapabilirsiniz?”, “Sizce en zor meslek hangisi? Neden? Sizce en zevkli meslek hangisi? Neden? Açıklayınız.”, “Peki sizce meslek seçiminde kişinin kendi kararları mı, ailesinin kararları mı önemlidir? ve son olarak da “Dünyamızı, çevremizi kirlenmekten korumak niçin önemlidir? Bu konuda birey ve toplum olarak neler yapabiliriz? Örneklerle anlatınız.” sorularının seçildiği görülmektedir. Aşağıdaki tabloda bu araştırmada çözümlenen metinlerin konuları bakımından dağılımı görülmektedir:

Tablo 1: Araştırmada Çözümlenen Metinlerin Konuları Bakımından Dağılımı

<i>Yazılı Anlatım Sorusu</i>	<i>Sayı</i>	<i>Oran (%)</i>
Tatillerde en çok ne yapmayı seversiniz? Açıklayınız.	25	%50
TÖMER’den diplomanızı aldıktan sonra neler yapmayı planlıyorsunuz?	12	%24
Boş zamanlarınızda neler yapmaktan hoşlanırsınız?	5	%10
Sizce meslek seçiminde kişinin kendi kararları mı, ailesinin kararları mı önemlidir? Sizce en zor meslek hangisi? Neden? Sizce en zevkli meslek hangisi? Neden? Açıklayınız.	4	%8
İyi Türkçe öğrenebilmek için neler yapabilirsiniz?	3	%6
Dünyamızı, çevremizi kirlenmekten korumak niçin önemlidir? Bu konuda birey ve toplum olarak neler yapabiliriz? Örneklerle anlatınız.	1	%2

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Çözümlemede Subaşı Uzun'un (1995) "Orhun Yazıtlarının Metindilbilimsel Yapısı" adlı eserinde "Biçimsel-Sözlüksel Bağdaşıklık" ana başlığı altında yer alan "Zaman, Görünüş, Kip" başlığındaki "zaman" kategorisi temel alınmıştır. Zaman, metinleştirme sürecinde anlatılan olayın metindeki zamansal konumunu belirleyen bir yapı (Uzun, 2004:152 ve Vardar, 2002:228) olarak düşünülebilir.

Buna göre zaman yapılarının bağdaşık olup olmadıklarına karar verilirken tümcelerin önce önermesel boyuta inmeden yüzey yapıdaki zaman yapılarının kullanımına bakılarak ardışık tümcelerdeki yapıların zaman uyumları incelenmiştir. Daha sonra önerme boyutunda zaman belirteçleri ile zaman yapılarının kullanımları betimlenmeye çalışılarak zaman yapılarındaki bağdaşıklık görünümleri betimlenmeye çalışılacaktır. Tezin sınırlılığı yüzey metindeki bağdaşıklığı betimlemektir; ancak zamansal yapıların bitmişlik/sürme anlamları dışındaki anlamları da -alışkanlık anlatma, tahmin, kibar, emir vb. anlamları-tümcelerin bağdaşık olup olmadıklarına karar verme aşamasında etkili olmuştur. Öğrencilerin yazmış oldukları metinler hangi yapıları içerebilir öngörüsünü oluşturmak ve metinlerde bulunmayan yapıların nedenini tespit etmek için ise metinler konularına göre incelenmiştir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin A2 seviyesindeki yazılı metinleri dilbilgisel bağdaşıklık açısından incelendiğinden veritabanını oluşturan metinler, içerik çözümlemesi türlerinden kategorisel çözümleme yöntemiyle incelenmiştir. Kategorisel çözümleme, "genel olarak belli bir iletinin önce birimlere bölünmesi ve daha sonra bu birimlerin önceden saptanmış ölçütlere göre

kategoriler halinde gruplandırılmasıdır” (Tavşancıl ve Aslan, 2001:90). İçerik çözümlemesinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu çözümlemede temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.

Bu çalışmanın *çözümleme ulamları* ise metinleri incelenen öğrencilerin ortak ders kitabı olan *Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1* kitabındaki dilbilgisel zaman yapıları olarak belirlenmiştir. Bu sayede öğrencilerin zaman yapılarını hangi bağlamlarda öğrendikleri ve bu yapıların işlevsel sözcüklerle kullanımları ya da alışkanlık, emir gibi anlam özellikleri sergileyip sergilemediklerini gözleyecek verilere ulaşılacağı düşünülmüştür.

“Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1” kitabında yer alan ve çalışmanın çözümleme ulamlarını oluşturan dilbilgisel zaman yapıları ve bunlara yönelik açıklamalar aşağıda sunulmaktadır:

İçerik çözümlemesinin temel ulamları:

- 1.Şimdiki Zaman (genel) –(I) yor
- 2.Geçmiş Zaman Belirtili –DI
- 3.Şimdiki Zamanın (hikâye kipi) –(I)yordu
- 4.Şimdiki Zaman (resmi) –mEktE
- 5.Gelecek Zaman –(y)EcEk
- 6.Gelecek Zaman (hikâye kipi) –(y)EcEktI
- 7.Geçmiş Zaman (belirsiz)-mİş
- 8.Şimdiki Zaman (rivayet kipi) –(I)yormuş

9.Gelecek Zaman (rivayet kipi) –(y)EcEkmİş

10.Geniş Zaman –(E/I)r

11.Geniş Zaman (hikâye kipi) –(E/I)rdI

12.Geniş Zaman (rivayet kipi) -(E/I)rmİş

İçerik çözümlemesinde kullanılan bu ulamların açıklamaları, *Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe I* kitabında ekte sunulduğu biçimde içeriklendirilmektedir (bkz. s. 98).

BÖLÜM IV : BULGULAR

4.1. Öğrenci Metinlerinde Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

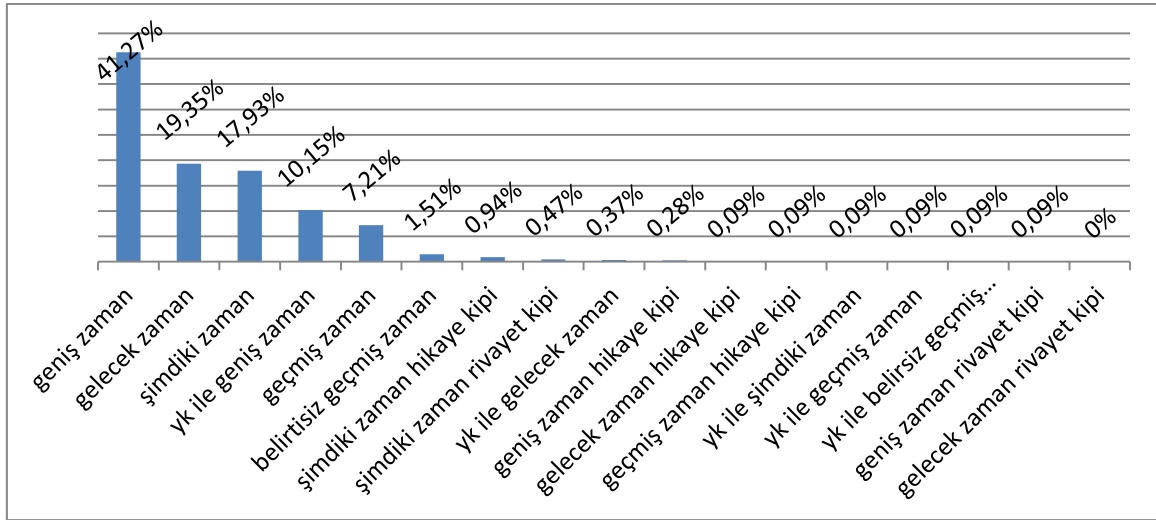
Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen temel seviyedeki (A2) öğrencilerin yazılı metinlerindeki zamansal ilişkileri, bağdaşıklık düzenlemeleri açısından incelemeyi amaçlayan tezde öncelikli olarak zaman yapılarının dağılımları öğrencilerin yazmış oldukları haliyle yani değiştirilmeden incelenmiştir ve bu dağılım aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 2: Metinlerde Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Zaman Yapıları	Sayı	Oran(%)
Geniş zaman	435	%41,27
Gelecek zaman	204	%19,35
Şimdiki zaman	189	%17,93
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	107	%10,15
Geçmiş zaman	76	%7,21
Belirsiz geçmiş zaman	16	%1,51
Şimdiki zaman hikaye kipi	10	%0,94
Şimdiki zaman rivayet kipi	5	%0,47
Yeterlilik kipi ile gelecek zaman kullanımı	4	%0,37
Geniş zaman hikaye kipi	3	%0,28
Gelecek zaman hikaye kipi	1	%0,09
Geçmiş zaman hikaye kipi	1	%0,09
Yeterlilik kipi ile şimdiki zaman kullanımı	1	%0,09
Yeterlilik kipi ile belirsiz geçmiş zaman kullanımı	1	%0,09
Geniş zaman rivayet kipi	1	%0,09
Yeterlilik kipi ile geçmiş zaman kullanımı	1	%0,09
Gelecek zaman rivayet kipi	0	0

Tabloya bakıldığında geniş zaman yapısının sık kullanıldığı görülmektedir. Gelecek zaman hikaye kipi, gelecek zaman rivayet kipi, geniş zaman rivayet kipi, yeterlilik kipi ile şimdiki zaman kullanımı ve yeterlilik kipi ile geçmiş zaman kullanımı yapılarının ise birer örneği bulunurken gelecek zaman rivayet kipi yapısı öğrenciler tarafından hiç kullanılmamıştır. Bu nedenle yapıların kendi aralarındaki oranını görebilmek için aşağıdaki grafik oluşturulmuştur.

Grafik 1: Metinlerde Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Metinlerde geniş zaman, gelecek zaman, şimdiki zaman, yeterlilik kipi ile geniş zaman, geçmiş zaman yapılarının sık olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunun nedeni olarak Tablo 1’de gösterilen konu dağılımının etkisi olduğu düşünülmektedir. %50 oranla birinci sırada yer alan “Tatillerde en çok ne yapmayı seversiniz? Açıklayınız.” konusu doğrultusunda öğrenciler sık olarak geniş zaman kullanmışlardır. “TÖMER’den diplomanızı aldıktan sonra neler yapmayı planlıyorsunuz?” konusu %24’lük oranla ikinci sırada yer almaktadır ve bu konu doğrultusunda gelecek zaman yoğun olarak kullanılmıştır. Buradan hareketle öğrencilere verilen konuların zaman yapılarının kullanım yoğunluğunu

etkilediği sylenabilir. Çünkü verilen konular öğrencilerin kişisel düşüncelerini aktarmalarını gerektirdiği için öğrenciler de kişisel anlatımla metin üretmişlerdir. Ayrıca soru köklerinde bulunan zaman yapıları da öğrencileri yönlendirmiştir.

4.2. Yazılı Metinlerde Kullanılan Zaman Yapılarının Konulara Göre Dağılımı

Zaman yapılarının dağılımlarındaki farkın nedeni olarak öğrencilere verilen konuların etkili olduğu düşünüldüğü için zaman yapılarının konulara göre dağılımları da incelenmiştir ve aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır.

“Bence insan hayatında eş seçimi ve iş seçimi çok önemlidir. Çünkü eşiniz evinizdeki mutluluğun garantisidir. Doğru iş seçimi de sosyal hayatta mutluluğunuz için önemlidir. ocukluğunuzdan beri doktor olmak istediniz ama memur oldunuz. Bütün hayatınız boyunca mutlu olamazsınız. Herkes hayatı hakkında kendi karar vermeli. Bence en zor meslek ev hanımlığı. Dünyadaki en ağır işçiler de ev hanımları...

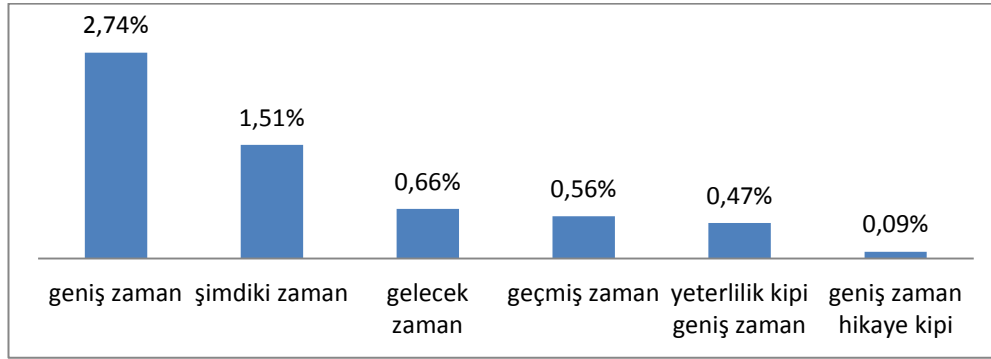
Peki sizce meslek seçiminde kişinin kendi kararları mı, ailesinin kararları mı önemlidir? Sizce en zor meslek hangisi? Neden? Sizce en zevkli meslek hangisi? Neden? Açıklayınız.”

Öğrencilere verilen yukarıdaki konu üzerine 4 tane metin bulunmaktadır. Öğrenciler gelecek zaman, Şimdiki zaman, geçmiş zaman, geniş zaman, geniş zaman hikaye kipi ve yeterlilik kipi geniş zaman yapılarını kullanmışlardır. Tablo 3’te yapıların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 3: Birinci Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Zaman Yapıları	Sayı	Oran (%)
Geniş zaman	29	%2,74
Şimdiki zaman	16	% 1,51
Gelecek zaman	7	%0,66
Geçmiş zaman	6	%0,56
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	5	%0,47
Geniş zaman hikaye kipi	1	%0,09

Grafik 2: Birinci Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Meslek ve eş seçimi ile ilgili olan konu için geniş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman yapılarının sık olarak kullanılması beklenen bir durumdur. Çünkü genel ifadelerin ve geleceğe yönelik planların anlatılabileceği bir konudur. Bunun yanında geçmiş zaman yapısının kullanılması da öğrencilerin deneyimlerine yönelik anlatımları için kullanılması beklenen bir yapıdır.

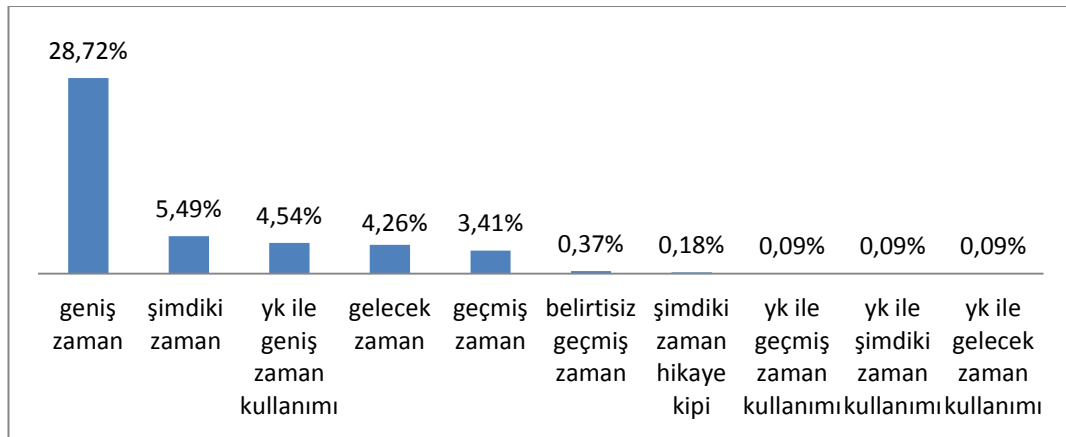
Öğrencilere verilen ikinci konu “Tatillerde neler yapmayı seversiniz? Niçin? Açıklayınız.” şeklindedir ve bu konuda yazılmış 25 tane metin bulunmaktadır. Çalışmada incelenen yazılı metinler içinde tek örneği bulunan yeterlilik kipi ile şimdiki zaman bu konuda bulunmaktadır. Zaman yapılarının dağılımı Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: İkinci Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Zaman ulamı	Sayı	Oran (%)
Geniş zaman	303	%28,72
Şimdiki zaman	58	%5,49
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	48	%4,54
Gelecek zaman	45	%4,26
Geçmiş zaman	36	%3,41
Belirtisiz geçmiş zaman	4	%0,37
Şimdiki zaman hikaye kipi	2	%0,18
Yeterlilik kipi ile gelecek zaman kullanımı	1	%0,09
Yeterlilik kipi ile geçmiş zaman kullanımı	1	%0,09
Yeterlilik kipi ile şimdiki zaman kullanımı	1	%0,09

Tablolaştırılan veriler Grafik 3'te grafikleştirilerek yapıların birbirleri ile olan orantıları görselleştirilmiştir.

Grafik 3: İkinci Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Öğrencilere verilen konuda öncül olarak geniş zaman yapısı verilmiştir. Bununla doğru orantılı olarak metinlerde geniş zaman sık olarak kullanılmıştır.

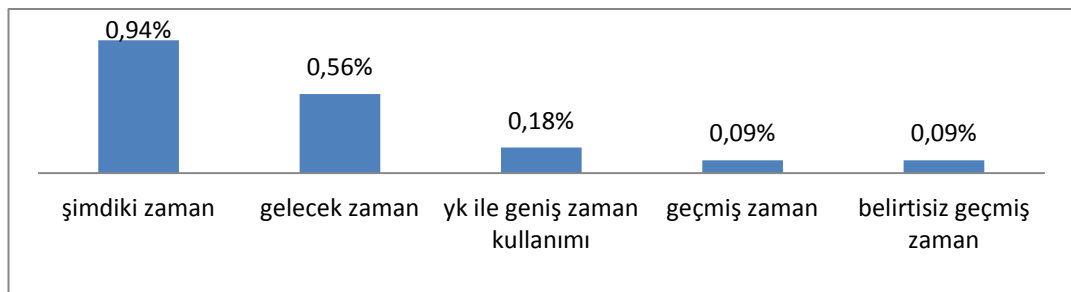
Öğrencilerin tatillerde neler yaptıklarını anlatırken şimdiki zaman yapısını kullanmaları da beklenen bir durumdur. Genel olarak alışkanlıklardan bahsetmeleri beklenen konuda öğrenciler geçmiş alışkanlıklarını anlatırken geçmiş zaman ve geniş zaman hikaye kipi, gelecek tatil planlarını anlatırken gelecek zaman ve yeterlilik kipi ile geniş zaman yapılarını kullanmışlardır.

“Dünyamızı, çevremizi kirlenmekten korumak niçin önemlidir? Bu konuda birey ve toplum olarak neler yapabiliriz? Örneklerle anlatınız.” konusunda bir tane metin bulunmaktadır. Öğrenci şimdiki zaman, geçmiş zaman, belirsiz geçmiş zaman, gelecek zaman, yeterlilik kipi ile geniş zaman yapılarını kullanmıştır. Tablo 5’te yapıların dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 5: Üçüncü Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Zaman ulamı	Sayı	Oran (%)
Şimdiki zaman	10	%0,94
Gelecek zaman	6	%0,56
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	2	%0,18
Geçmiş zaman	1	%0,09
Belirtisiz geçmiş zaman	1	%0,09

Grafik 4: Üçüncü Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

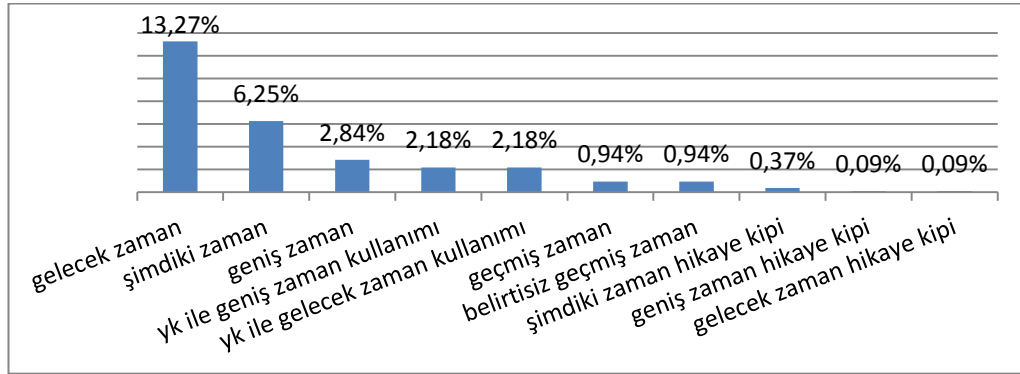
Üçüncü konuda açıklanması ve metinleştirilmesi istenen iki tane soru vardır. Birinci soru “çevremizi korumak niçin önemlidir?” dir. Bu soruyu açıklarken şimdiki zaman ve gelecek zaman yapılarının kullanılması beklenmektedir. Bunun yanında geniş zaman yapısı da kullanılabilirdi fakat öğrencilerin bu yapıyı kullanmadıkları dikkat çekmektedir. Konuda yer alan ikinci soru “Bu konuda birey ve toplum olarak neler yapabiliriz?” dir. Bu sorunun açıklanmasında soru kökünde de bulunan yeterlilik kipi ile zaman yapılarının kullanılması beklenmektedir ki yeterlilik kipi ile geniş zamanın kullanımı % 0,18 oranında kullanılmıştır.

Dördüncü konu “ TÖMER’den diplomanızı aldıktan sonra neler yapmayı planlıyorsunuz?”dur. Bu konu üzerine 12 yazılı metin vardır. Tablo 6’da zaman yapılarının dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 6: Dördüncü Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Zaman ulamı	Sayı	Oran (%)
Gelecek zaman	140	%13,27
Şimdiki zaman	66	%6,25
Geniş zaman	30	%2,84
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	23	%2,18
Yeterlilik kipi ile gelecek zaman kullanımı	23	%2,18
Geçmiş zaman	10	%0,94
Belirtisiz geçmiş zaman	10	%0,94
Şimdiki zaman hikaye kipi	4	%0,37
Geniş zaman hikaye kipi	1	%0,09
Gelecek zaman hikaye kipi	1	%0,09

Grafik 5: Dördüncü Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

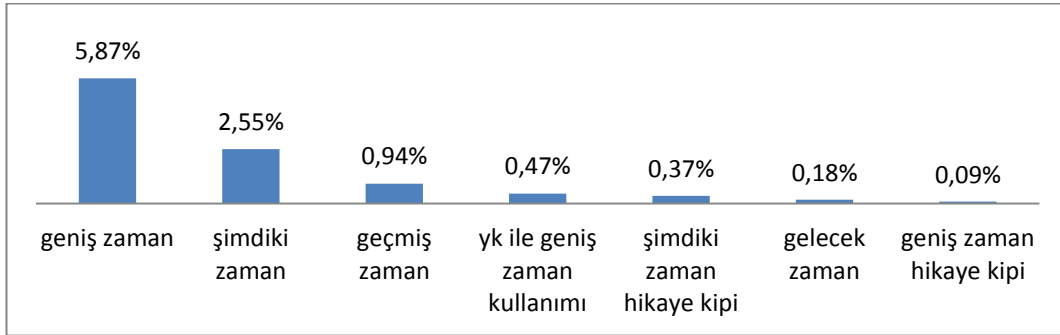
Öğrencilerden gelecek planlarını ve gelecekle ilgili olasılıkları anlatmaları istenen konuda gelecek zaman yapısının sık olarak kullanılması ve şimdiki zaman ve geniş zaman yapılarının gelecek zaman yapısından sonra gelmesi ayrıca yeterlilik kipi ile geniş zaman ve gelecek zaman yapılarının kullanılması da beklenen bir durumdur. Bunun yanında öğrencilerin geçmişte yaptıkları fakat şu anda yapmadıkları alışkanlıklarını anlatırken geçmiş zaman yapılarını ve hikaye kipini kullanmaları doğal karşılanmaktadır. Konunun gelecek ile ilgili olması ve öğrencilerin gelecekle ilgili planlarının değişmesi durumlarını anlatırken gelecek zaman hikaye kipi kullanmışlardır.

5 tane metin “Boş zamanlarınızda neler yapmaktan hoşlanırsınız?” konusu hakkında yazılmıştır. Metinlerde şimdiki zaman, geniş zaman, geçmiş zaman, şimdiki zaman hikaye kipi, yeterlilik kipi ile geniş zaman, geniş zaman hikaye kipi ve gelecek zaman yapıları kullanılmıştır. Tablo 7’de ve Grafik 6’da yapıların dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 7: Beşinci Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Zaman ulamı	Sayı	Oran (%)
Geniş zaman	62	%5,87
Şimdiki zaman	27	%2,55
Geçmiş zaman	10	%0,94
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	5	%0,47
Şimdiki zaman hikaye kipi	4	%0,37
Gelecek zaman	2	%0,18
Geniş zaman hikaye kipi	1	%0,09

Grafik 6: Beşinci Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Beşinci konuda öğrencilerin boş zaman etkinliklerini anlatmaları istenmiştir. bu konuda öğrenciler geniş zaman, şimdiki zaman yapılarını sık olarak kullanmışlardır ki bu beklenen bir durumdur. Öğrenciler geçmiş zaman alışkanlıklarından bahsederken geçmiş zaman, şimdiki zaman hikaye kipi ve geniş zaman hikaye kipi kullanmışlardır. Öğrenciler boş zamanlarında alışkanlıkları olmayan fakat yapmak istediklerini de gelecek zaman ile anlatmışlardır.

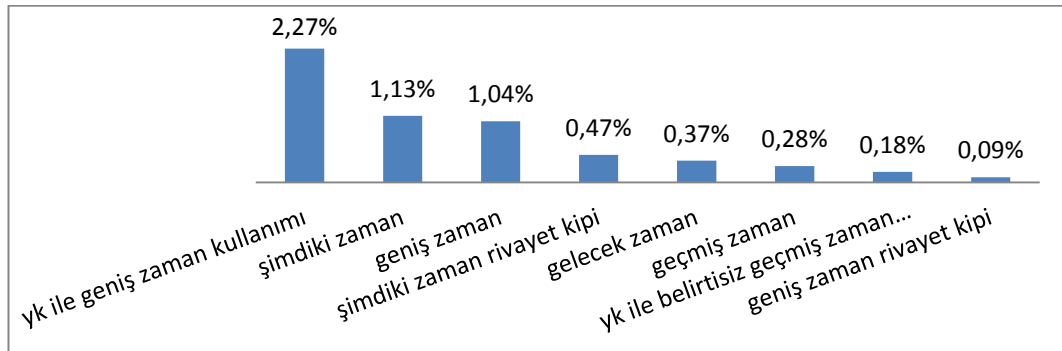
Son konu “İyi Türkçe öğrenebilmek için neler yapabilirsiniz?” olarak öğrencilere verilmiştir. Bu konuda 3 metin bulunmaktadır. Metinlerde geniş zaman rivayet kipi ve yeterlilik kipi ile belirsiz geçmiş zaman yapılarının örnekleri bu konuda bulunmaktadır. Tablo 8’de yapıların dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 8: Altıncı Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Zaman ulamı	Sayı	Oran (%)
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	24	%2,27
Şimdiki zaman	12	%1,13
Geniş zaman	11	%1,04
Şimdiki zaman rivayet kipi	5	%0,47
Gelecek zaman	4	%0,37
Geçmiş zaman	3	%0,28
Yeterlilik kipi ile belirtisiz geçmiş zaman kullanımı	2	%0,18
Belirtisiz geçmiş zaman	1	%0,09
Geniş zaman rivayet kipi	1	%0,09

Son konu olan altıncı konuda öğrencilerden olasılık anlatımı yapacakları tümceler kurmaları beklenmektedir, bunun sonucunda yeterlilik kipi ile geniş zaman sık kullanılan yapıdır. Bunun yanında öğrenciler eğitim sürecinde yaptıklarını anlattıkları tümcelerde şimdiki zaman ve ders çalışma alışkanlıklarını anlattıkları tümcelerde geniş zaman kullandıkları için iki yapı sık kullanılan yapılardandır. Yapıların dağılımı Grafik 7’de gösterilmiştir.

Grafik 7: Altıncı Konuda Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Grafik incelendiğinde sürme ve bitmemişlik bildiren zaman yapılarının kullanıldığı görülmektedir. Bu durum da öğrencilere verilen konu ile doğru orantılıdır.

4.3. Yazılı Metinlerdeki Ardışık Zaman Yapılarının Kullanım Dağılımı

Öğrencilerin yazılı metinlerinde zaman yapılarının dağılımı betimlendikten sonra yapıların yazılı metinlerdeki ardışık tümcelerdeki dağılımları yani zaman dalgalanması incelenmiştir. Zamanda “dalgalanma” kavramını Hinkel (2004) metindeki zaman yapılarının ardışık tümcelerde bitme yapısından sürme yapısına ya da geçmiş zamandan şimdiki zamana ya da gelecek zamana geçme olarak tanımlamıştır ve bu dalgalanmanın bağdaşıklığı etkilediğini ya da kırdığını belirtmiştir. Zaman dalgalanmasını saptayabilmek için yazılı metinler öncül ve ardıl tümcelerle birlikte incelenmiştir. Bu sayede zaman yapılarının nasıl bir zaman dalgalanması sergilediği, zaman yapılarının geçişleri ve zaman yapılarının hangi zaman yapılarıyla sık kullanıldığı betimlenmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede, aşağıda 6 zaman yapısında ortaya çıkan zamansal dalgalanma ile ilgili görünümlere yer verilmiştir.

4.3.1. Şimdiki Zaman

Öğrenci metinleri incelendiğinde şimdiki zaman yapısı en çok şimdiki zaman yapısı ile ardışık olarak kullanılmıştır. Daha sonra ise gelecek zaman ve geniş zaman yapıları gelmektedir. Öğrencilerin en az kullandıkları yapı ise geniş zaman hikaye kipi'dir. Aşağıdaki örnekte de görüleceği gibi öğrenci

metne şimdiki zaman ile başlamış, şimdiki zaman ile devam etmiş daha sonra geniş zaman kullanmıştır.

Örnek (1): Orada sabahleyin yüzüp güneşlenmek seviyorum. Yatarak meyve suyu içiyorum. Sonra sıkı kahvaltı yaparım.

Örnek (2): Çin, Paris, Avustıalya, ve İtalya gibi ülkeler görmeyi düşünüyorum. Belki tatil için ailem ile gidebileceğim.

Örnek (3): Dans etmeyi seviyorum. Ben lisedeyken birçok öğrenciler dans etmeyi bildi ve sadece ben dans etmeyi bilmedim.

Örneklerde olduğu gibi incelenen şimdiki zaman yapısı Tablo 9 ve 10'da yer alan dağılımları sergilemektedir.

Tablo 9: Şimdiki Zaman Yapısından Önce Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

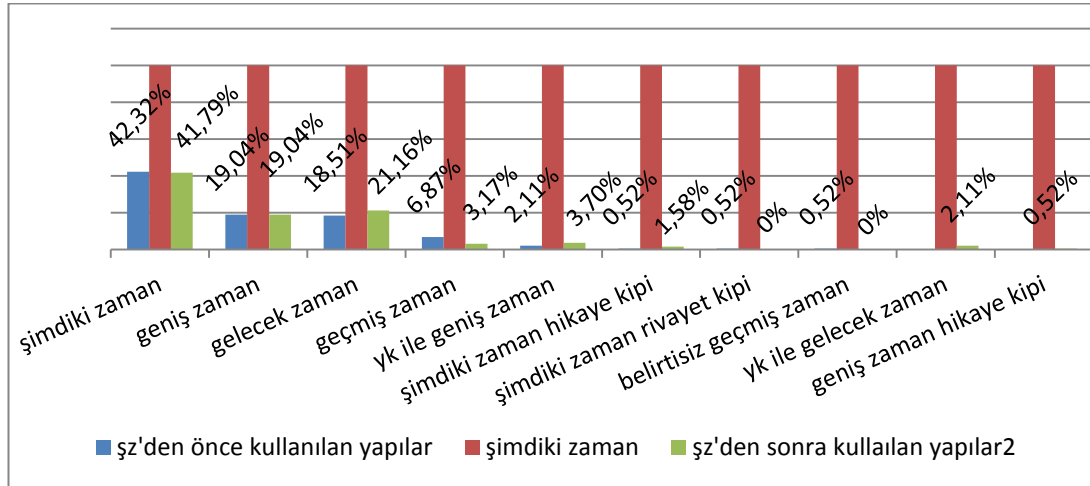
şz'den önce kullanılan yapılar	Sayı	Oran (%)
Şimdiki zaman	80	%42,32
Gelecek zaman	35	%19,04
Geniş zaman	36	%18,51
Geçmiş zaman	13	%6,87
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	4	%2,11
Şimdiki zaman hikaye kipi	1	%0,52
Şimdiki zaman rivayet kipi	1	%0,52
Belirsiz geçmiş zaman	1	%0,52

Tablo 10: Şimdiki Zaman Yapısından Sonra Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

şz'den sonra kullanılan yapılar	Sayı	Oran (%)
Şimdiki zaman	79	%41,79
Gelecek zaman	40	%21,16
Geniş zaman	36	%19,04
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	7	%3,70
Geçmiş zaman	6	%3,17
Yeterlilik kipi ile gelecek zaman kullanımı	4	%2,11
Şimdiki zaman hikaye kipi	3	%1,58
Geniş zaman hikaye kipi	1	%0,52

Tablo 9 ve 10'da yer alan oranların birlikte görülebilmesi için aşağıdaki grafik oluşturulmuştur.

Grafik 8: Şimdiki Zaman Yapısı ile Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Şimdiki zaman yapısı sürme ve bitmemişlik anlatmaktadır. Bunun sonucunda geniş zaman ve gelecek zaman yapıları ile sık olarak kullanılmıştır. öğrenciler geçmişte yaptıkları ve şu anda yaptıklarını anlatmak için geçmiş zaman

ve şimdiki zamanı art arda kullanmışlardır. Zamanların art arda kullanımlarına bakıldığında ise zaman dalgalanmasının az olduğu görülmektedir.

4.3.2. Geçmiş Zaman

Geçmiş zaman yapısının hangi yapılar ile kullanıldığını belirlemek için tümceler aşağıdaki örneklerde olduğu gibi öncül ve ardıl tümcelerle birlikte olmak üzere üçlü tümceler şeklinde incelenmiştir.

Örnek (4): Çünkü ailemi çok özledim. Bence üç ay tatil yeterli. Malezya’da hava, Türkiye’den daha iyi olacak, çünkü orada sadece yaz var.

Örnek (5): Geçen tatil en kötü tatil olmak üzere, çünkü ailemle kalmadım. Tatillerde alışveriş yapmayı sevmem, çünkü tatillerde geceler kısa olur.

Yukarıdaki örneklerde olduğu gibi incelenen geçmiş zaman yapısının hangi zaman yapılarıyla kullanıldığı Tablo 11 ve 12’de yer almaktadır.

Tablo 11: Geçmiş Zaman Yapısından Önce Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

gz'den önce kullanılan yapılar	Sayı	Oran (%)
Geçmiş zaman	33	%44,42
Geniş zaman	10	%13,15
Gelecek zaman	8	%10,52
Şimdiki zaman	6	%7,89
Şimdiki zaman hikaye kipi	5	%6,57
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	4	%5,26
Belirsiz geçmiş zaman	1	%1,31
Geniş zaman hikaye kipi	1	%1,31

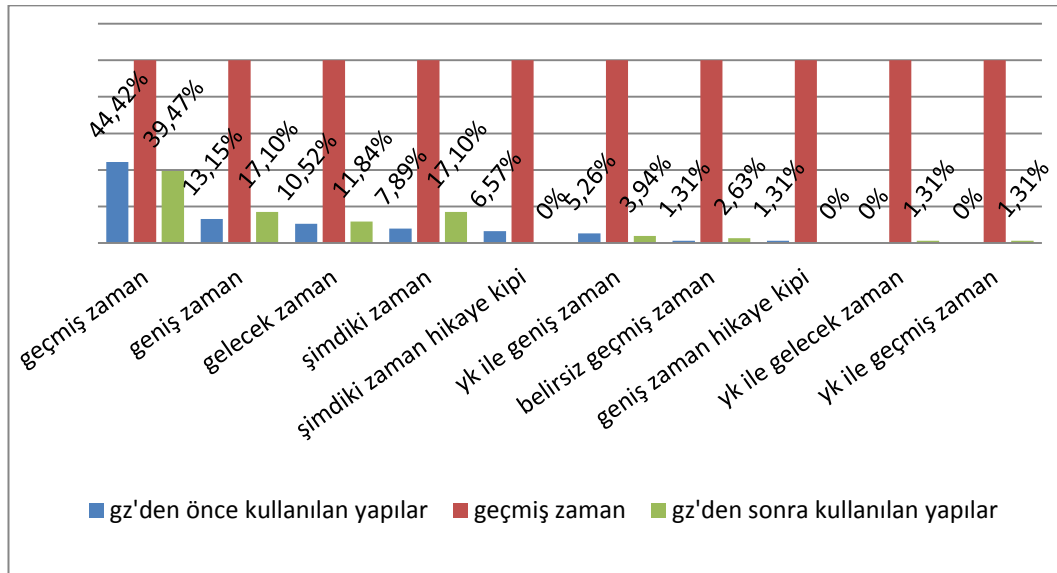

Tablo 12: Geçmiş Zaman Yapısından Sonra Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

gz'den sonra kullanılan yapılar	Sayı	Oran (%)
Geçmiş zaman	30	%39,47
Geniş zaman	13	%17,10
Şimdiki zaman	13	%17,10
Gelecek zaman	9	%11,84
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	3	%3,94
Belirsiz geçmiş zaman	2	%2,63
Yeterlilik kipi ile gelecek zaman kullanımı	1	%1,31
Yeterlilik kipi ile geçmiş zaman kullanımı	1	%1,31

Öğrenciler geçmiş zamanla birlikte geniş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman yapılarını sık olarak kullanmışlardır. Bunun sonucunda geçmiş zaman yapısından diğer yapılara geçişlerin çok olduğu görülmektedir. Bu durum Grafik 9'da görülmektedir.

Grafik 9: Geçmiş Zaman Yapısı ile Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Bitmişlik veya sürmeme anlatan geniş zaman yapısının geniş zaman, gelecek zaman ve şimdiki zaman yapıları ile art arda kullanılması zaman dalgalanmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda bağdaşıklığın etkilendiği düşünülmektedir.

4.3.3. Şimdiki Zaman Hikaye Kipi

Az sayıda örneği olan bu yapı genel olarak ya kendisi ile ya da geçmiş zaman ile ardışık olarak kullanılmıştır.

Örnek (6): Ev veya hamamda oturuyordum. Fakat evlendikten sonra ailemin mutluluğunu bana çok önemli oldu.

Örnek (7): Şimdi TÖMER’de Türkçe öğreniyorum. Daha önce ülkemde öğretmenlik yapıyordum, ama sadece fizik öğretmenliği yapıyordum

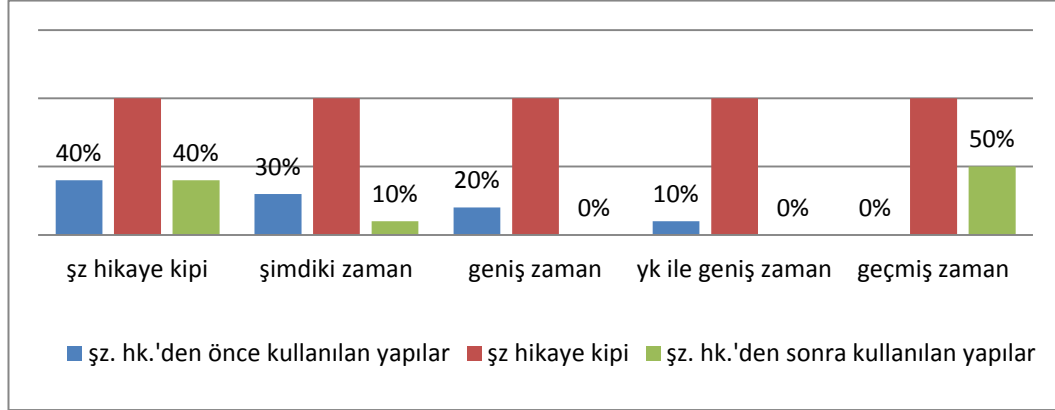
Şimdiki zaman hikaye kipinden ile kullanılan yapıların dağılımı şöyledir:

Tablo 13: Şimdiki Zaman Hikaye Kipi Yapısıyla Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Şimdiki zaman hikaye kipi ile kullanılan yapılar	Sayı		Oran (%)	
	şz. hk. önce kullanılan		şz. hk. sonra kullanılan	
Şimdiki zaman hikaye kipi	4	%40	1	%40
Şimdiki zaman	3	%30	1	%10
Geniş zaman	2	%20	0	%0
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	1	%10	0	%0
Geçmiş zaman	0	%0	5	%50

Şimdiki zaman hikaye kipi yapısıyla kullanılan yapıların grafiği aşağıda yer almaktadır.

Grafik 10: Şimdiki Zaman Hikaye Kipi ile Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Şimdiki zaman hikaye kipi az sayıda zaman yapısı ile birlikte kullanılmıştır. geçmişte sürme bildiren şimdiki zamanın hikaye kipi ile sürme bildiren şimdiki zaman ve geniş zaman yapıları sık olarak kullanılmıştır ki bunun sonucunda zaman dalgalanması bağdaşıklığı bozacak ya da kırarak şekilde etkilenmemiştir.

4.3.4. Gelecek Zaman

Metinlerde en sık kullanılan yapılardan ikinci sırada yer alan gelecek zaman yapısı aşağıdaki örneklerdeki gibi incelenmiştir.

Örnek (8): ... Üniversiteden mezun olduktan sonra hemen ülkeme dönmeyeceğim, en az bir başka yurda gideceğim, şimdi belirtmedim. Herhalde Amerika olacatı çünkü İngilizce öğrenmeye karar verdim, bunun için gidebileceğim.

Örnek (9): Bu iş benimle iyi olmayacak ve ben ondan memnun değilim. Çünkü benim kendi kendimi seçmem. En son iyi çalışmayacağım daha sonra istifa edeceğim.

İnceleme sonucunda ulaşılan veriler Tablo 14 ve 15'te yer almaktadır.

Tablo 14: Gelecek Zaman Yapısından Önce Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

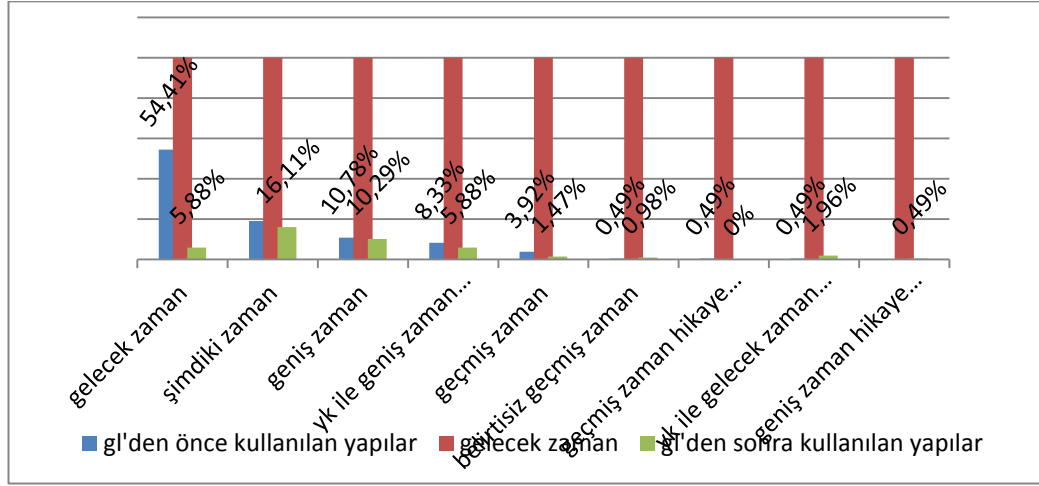
Gelecek zamandan önce kullanılan yapılar	Sayı	Oran (%)
Gelecek zaman	111	%54,41
Şimdiki zaman	39	%19,11
Geniş zaman	22	%10,78
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	17	%8,33
Geçmiş zaman kullanımı	8	%3,92
Belirtisiz geçmiş zaman	1	%0,49
Geçmiş zaman hikaye kipi	1	%0,49
Yeterlilik kipi ile gelecek zaman kullanımı	1	%0,49

Tablo 15: Gelecek Zaman Yapısından Sonra Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Gelecek zamandan sonra kullanılan yapılar	Sayı	Oran (%)
Şimdiki zaman	33	%16,17
Geniş zaman	21	%10,29
Gelecek zaman	12	%5,88
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	12	%5,88
Yeterlilik kipi ile gelecek zaman kullanımı	4	%1,96
Geçmiş zaman	3	%1,47
Belirtisiz geçmiş zaman	2	%0,98
Geniş zaman hikaye kipi	1	%0,49

Gelecek zaman yapısı ile kullanılan zamanlara bakıldığında gelecek zaman yapısının sürme ve bitmemişlik anlatan şimdiki zaman , geniş zaman ve gelecek zaman yapıları ile sık olarak kullanıldığı görülmektedir.

Grafik 11: Gelecek Zaman Yapısı ile Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Gelecek zaman yapısı ile art arda kullanılan zaman yapılarının bağdaşıklığı bozacak veya kırarak düzeyde olmadığı görülmüştür.

4.3.5. Geniş Zaman

Yazılı metinlerde en çok kullanılan yapı olan geniş zaman yapısı incelendiğinde yine kendisi ile sık olarak kullanıldığı göze çarpmaktadır. Kendisinden sonra sık kullanıldığı yapılar ise yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı, şimdiki zaman ve gelecek zaman yapılarıdır. Zamanların dağılımları ise Tablo 16 ve 17’de gösterilmiştir.

Örnek (10): Tatilimin günlerinin çoğu evde oturmam, hep geziyorum; yada akrabalarımı ziyaret ederim yada arkadaşarımla gezerim, hem eğlenmeye hemde eşyalar öğrenmeye çıkarız, ...

Örnek (11): Çünkü benim kendi kendimi seçmem. En son iyi çalışmayacağım daha sonra istifa edeceğim.

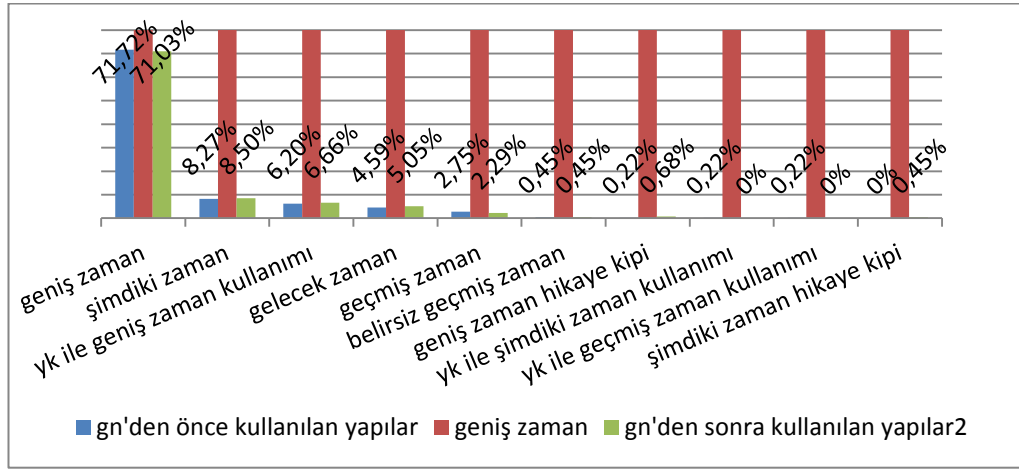
Tablo 16: Geniş Zaman Yapısından Önce Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Geniş zamandan önce kullanılan yapılar	Sayı	Oran (%)
Geniş zaman	312	%71,72
Şimdiki zaman	36	%8,27
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	27	%6,20
Gelecek zaman	20	%4,59
Geçmiş zaman	12	%2,75
Belirsiz geçmiş zaman	2	%0,45
Geniş zaman hikaye kipi	1	%0,22
Yeterlilik kipi şimdiki zaman ile kullanımı	1	%0,22
Yeterlilik kipi ile geçmiş zaman kullanımı	1	%0,22

Tablo 17: Geniş Zaman Yapısından Sonra Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Geniş zamandan sonra kullanılan yapılar	Sayı	Oran (%)
Geniş zaman	309	%71,03
Şimdiki zaman	37	%8,50
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	29	%6,66
Gelecek zaman	22	%5,05
Geçmiş zaman	10	%2,29
Geniş zaman hikaye kipi	3	%0,68
Belirsiz geçmiş zaman	2	%0,45
Şimdiki zaman hikaye kipi	2	%0,45

Grafik 12: Geniş Zaman Yapısı ile Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Geniş zaman yapısı sık olarak geniş zaman yapısı ile kullanılmıştır. Geniş zaman bitmemişlik ve süreme anlattığı için yine aynı özellikleri taşıyan şimdiki zaman ve gelecek zaman yapıları ile kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım bağdaşıklığı etkilememektedir.

4.3.6. Yeterlilik Kipi ile Zaman Yapılarının Kullanımı

Yeterlilik kipi zamanlarla birlikte kullanılan bir yapıdır ve “*tahmin veya olasılık*” anlatımı için geniş zaman yapısı ile kullanılır. Bir iş için “*gücü yetme, parası olma, zamanı olma, yeteneği olma, vb.*” anlatımlarda bütün zamanlar ile kullanılabilir. Yeterlilikle birlikte kullanılan zaman yapısına göre yeterlilik kipinin anlamı değişmektedir. Ayrıca geniş zaman yapısı dışındaki yapılarda anlam kesinlik içermektedir.

Aşağıdaki örneklerde yeterlilik kipi ile kullanılan geniş zaman yapısı görülmektedir.

Örnek (12): Tatillerde çok şeyi yapmayı severim. Mesela gezmeye çünkü yeni insanlar tanışabilirim, başka bir ülke gidebilirim ve onun kültürünü öğrenebilirim; denize gitmeye, çünkü denizde hava çok güzel, güneş var; orada yüzebilirim ve su rengi mavi gibi çok severim.

Örnek (13): Kısacası, tatillerimde en önemli şey vaktimi nasıl iyice değerlendirebilirim ve geçirebilirim, her şey için, hem eğlenmek hem öğrenmek için, ve gelen yaz tatile çıkarsak Türkiye’de tatile çıkmayı planlıyorum ve umarım çok iyi bir zaman geçirebileceğim.

Yeterlilik kipi ile kullanılan geniş zaman yapısının elli yazılı metin içinde 107 tane örneği bulunmaktadır ve diğer zaman yapıları ile kullanım dağılımı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 18: Yeterlilik Kipi ile Geniş Zaman Yapısından Önce Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

yk. ile geniş zaman yapısından önce kullanılan yapılar	Sayı	Oran (%)
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	47	%43,92
Geniş zaman	28	%26,16
Gelecek zaman	15	%14,01
Şimdiki zaman	8	%7,47
Geçmiş zaman	5	%4,67
Geniş zaman hikaye kipi	1	%0,93
Yeterlilik kipi ile gelecek zaman kullanımı	1	%0,93

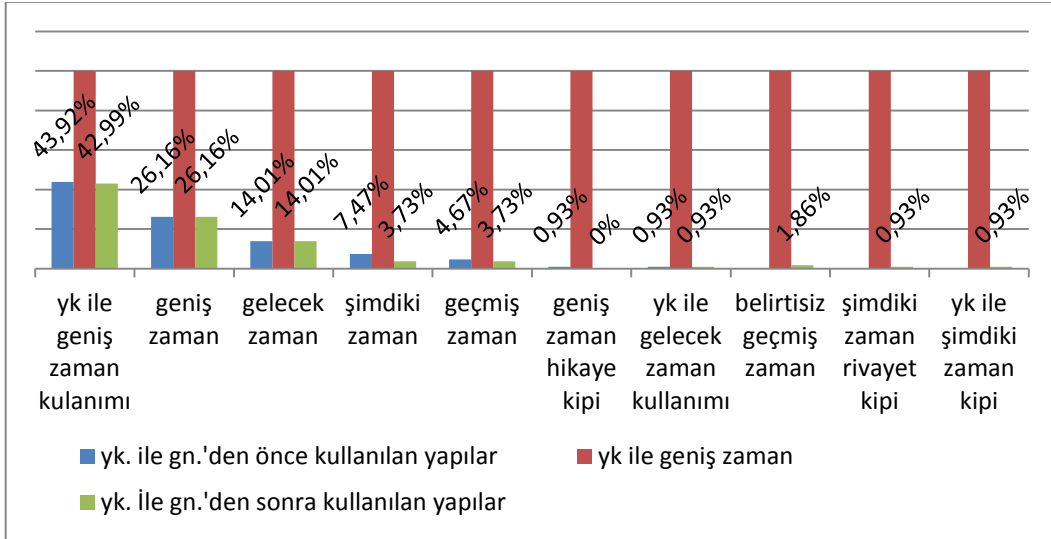

Tablo 19: Yeterlilik Kipi ile Geniş Zaman Yapısından Sonra Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

yk. ile geniş zaman yapısından sonra kullanılan yapılar	Sayı	Oran (%)
Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı	46	%42,99
Geniş zaman	28	%26,16
Gelecek zaman	15	%14,01
Şimdiki zaman	4	%3,73
Geçmiş zaman	4	%3,73
Belirsiz geçmiş zaman	2	%1,86
Yeterlilik kipi ile gelecek zaman kullanımı	1	%0,93
Yeterlilik kipi ile şimdiki zaman	1	%0,93
Şimdiki zaman hikaye kipi	1	%0,93

Bu bilgilerle Grafik 16 oluşturulmuştur.

Grafik 13: Yeterlilik Kipi ile Geniş Zaman Yapısıyla Kullanılan Zaman Yapılarının Dağılımı

Yeterlilik kipi ile geniş zaman yapısı olasılık, ihtimal ve tahmin anlamlarını vermek için kullanılmaktadır. Bu nedenle bitmemişlik anlatmaktadır ki bunun

sonucunda geniş zaman, gelecek zaman ve şimdiki zaman yapıları ile sık kullanılması beklenen bir durumdur.

Aşağıdaki örneklerde yeterlilik kipinin olasılık anlatımı dışındaki kullanımları yer almaktadır. Öğrenciler sahip oldukları bilgi, beceri, zaman ve gücü anlatmak için geniş zamanı ve diğer yapıları kullanmışlardır.

Örnek (15): TÖMER'den önce hiç Türkçe bilmiyorum. Ama şimdi iyi konuşabilirim ve alanabilirim. TÖMER'den önce Türkçe öğrenmek için çok zor düşündüm.

Örnek (16): Bence internet çok önemli. Çünkü İnternet sayesinde dünyadaki olayları hemen öğrenebiliyorum. Tatilde her hafta sonu ailemle beraber denize gideriz.

Yeterlilik kipi ile zaman yapılarının kullanımında öğrenci metinlerinde dikkat çeken nokta ise öğrencilerin “tahmin ya da olasılık” anlatımında geniş zaman kullanımının yanı sıra gelecek zaman kullanımlarıdır. Bazı tümcelerde işlevsel sözcüklerle olasılık kodlaması varken bazılarında ardışık tümcelerde geniş zaman kullanımı bu anlatımı ortaya koymaktadır.

Örnek (17): İnşallah okulum bitirip mezun olduktan sonra çalışayacağım, kendi param kazanacağım ve özgür olacağım. O zaman herhangi ülkeye gidebileceğim. Bütün dünya gezebileceğim ve hayalim gerçek olacak.

Yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanımı yerine gelecek zaman kullanımı da metinlerde vardır.

Örnek (18): Pişirmeyi çok severim. Şimdi türkiye’deyim, yeni yemekleri öğrenebilirim. *Belki* gelecekte dünyanın en iyisi aşçı olacağımdır.

Metinlerin çoğunda görülen bir diğer nokta ise yeterlilik geniş zaman olumsuz yapı ile geniş zaman olumsuz yapının karıştırılmasıdır.

Örnek (19): Öğleden sonra bazen evden çıkarım. Ya da eğleniriz ve yemek yiriz ama ne ben ne arkadaşlarım sigara ve visky ıçemeyiz.

Örnek (20): Tatillerde şişman isterim ama biraz çünkü okul yok, geç kalkarım ve hiçbir şey yapamam. Boş zamanlarımda tatillerde evde kalamam sadece çıkarım ve çok alkol içerim çünkü dersim yok.

4.4. Metinlerde Kullanılan Zaman Yapılarının Önerme Boyutu Görünümleri

Öğrencilerin metinlerinde, tutarlı bir metnin oluşturulması ile ilgili sorunlu görünümlerin var olduğu belirlenmiştir. Bu tür örnek görünümlerin, özellikle zaman belirteçleri ve diğer belirteçler ile kullanımlarda ortaya çıktığı ve önemli zamansal kaymalar ile metnin tutarlılık boyutunu etkilediği gözlemlenmiştir.

4.4.1. Şimdiki Zaman Yapısının Önerme Boyutu Görünümleri

Şimdiki zaman sürme yapısı genel olarak kitapta verilen anlamlarda kullanılmıştır yani “şu anı” anlatmakta ve tümcelerde “hep, her gün, genellikle, her zaman, bazen, boş zamanlarımda, çoğu(n), sık sık ve tatillerde” zaman belirteçleri ile birlikte geniş zaman yapısı gibi kullanıldığı ve “tatilde” gibi zaman belirteçleri ile gelecek anlatmak için de kullanıldığı görülmektedir.

Öğrenciler örneklerde de görüldüğü gibi işlevsel sözcüklerle ya şimdiki zaman yapısını geniş zaman gibi alışkanlıkları ya da konuşma anında olmayan ama zaman içinde tekrarlayan olayları anlatmak için kullanmışlardır.

Örnek (21): Günlük hayatımızda *sık sık* dinliyoruz ki çok insan yanlış seçimlerden dolayı mutlu değiller.

Örnek (22): Her zaman ben onların hizmetini çalışıyorum, bunu gösteriyor hayatımda en önemli bir işi doktordur.

Örnek (23): Çünkü çalışma saatleri bilinmeyen ve doktor her gün yorgunlukta hissediyor.

Öğrenciler yazılı metinlerde alışkanlıklarını anlatmak için geniş zaman yapısını kullanırken alışkanlıklarını gerçekleştirdiği zamanları ve neler yaptığını anlatırken şimdiki zaman yapısını kullanmışlardır.

Örnek (24): Ben tatilimde çocuklarımla denize giderim, çünkü ben yüzmeyi çok severim. Ben iki saat yüzüyorum. Ama yorulduktan sonra ben kumda yatıyorum.

4.4.2. Geniş Zaman Yapısının Önerme Boyutu Görünümleri

Geniş zaman metinlerde “genel bilgi, kural, olasılık, gelecek anlatma, şu anı anlatma, süreklilik, bilgi verme, özellik ve her zaman yapılan işleri” anlatmakta kullanılmıştır. Bu anlatımları “genellikle, daima, herhalde, her zaman, bazı, şimdi ve bu sene” gibi zaman belirteçleri ile desteklemişlerdir.

Aşağıdaki örneklerde öğrenciler alışkanlıklarını anlatmışlardır. Öğrenciler geçmişte yaptıklarını ve alışkanlık haline getirdikleri etkinlikleri geniş zaman yapısı ile aktarmışlardır.

Örnek (25): Tatilimde daima plaja giderim, çünkü çok yüzmeyi sevip orası çok rahat, akrabamla top oynarım bunu için oraya her zaman gitmek isterim.

Örnek (26): Alkol kullanmaktan hoşlanırım ama zaman zaman içerim.

Aşağıdaki örneklerde ise genel durumu ifade etmek amacıyla geniş zaman kullanılmıştır.

Örnek (27): Tabi ki ailerimiz bizim için *her zaman* en iyi olmamızı ister. Ama ben bu hayata kararımı aldım. Ben en iyi olmak istemem, mutlu olmak istiyorum.

Öğrenciler yakın gelecek planlarını ve olasılık anlatımlarını geniş zaman yapısı ile anlatmışlardır. Bu anlatımları sıralı tümcelerde gelecek zaman veya yeterlilik kipi ile geniş zaman kullanarak desteklemişlerdir.

Örnek (28): Diploma almak için bir sınavımız olacak. Bu sınavı Haziran'da yapacağız. Eğer kazansam diplomam alarım. Ondan sonra bir tatil olacak.

Örnek (29): Herhalde bunlar sayesinde iyi Türkçe öğrenirim. Şimdi konuşmada problemim var ama inşallah iyi olacak. Öğretmenden yardım etmesini rica ederim. Çalışa çalışa Türkler gibi Türkçe konuşup yazarım. İnşallah!!!!

Geniş zaman yapısı halen devam eden durumları anlatmak için de kullanılmıştır. Öğrenciler bu anlatımda bir önceki ya da sonraki tümcede geçmiş

zaman yapısı kullanarak olayın başlama noktasını belirtmişler ve geniş zaman yapısıyla da hala devam eden bir durum olduğunu anlatmışlardır.

Örnek (30): Bana göre diskoya, sinemaya gitmemek lazım değil, çünkü bir defa gittim ve kavga etti. O zamandan beri gitmem.

4.4.3. Gelecek Zaman Yapısının Önerme Boyutu Görünümleri

Öğrenciler gelecek zaman yapısını gelecek planlarını anlatmak için kullanmışlardır.

Örnek (31): İnşallah okulum bitirip mezun olduktan sonra çalışayacağım, kendi param kazanacağım ve özgür olacağım.

Örnek (32): İstanbulun en güzel yerleri kız arkadaşıma göstermek istiyorum. Topkapıda gideceğiz ve tarihi anlatacağım ona çünkü çok ilginç bir tarih var. Sonra sultan Ahmet camisinde, orta köyde, kız kulesinde ve çok farklı yerlerde gideceğiz.

Gelecek zaman gelecekle ilgili anlatımların dışında “olasılık” anlatımı için de kullanılmıştır. Bu anlatımlarda “umarım ve belki” belirteçleri kullanılmıştır. Aşağıdaki örneklerde öğrenciler belirteçler ve ardışık tümcelerle olasılık kodlaması yapmışlardır.

Örnek (33):*Ümitliyim ki* ülkemde savaş bu şekilde bitebilecek, ve gelecekte hayatım barış olacak.

Örnek (34): Bana göre işim seçmem için benim kendi kendim seçebilirim. Niçin, çünkü o zaman ailem beni seçtiler, *belki* bu işi benimle iyi olmayacak ve ondan memnun değilim.

4.4.4. Geçmiş Zaman, Belirsiz Geçmiş Zaman Yapılarının Önerme Boyutu Görünümleri

Öğrenciler aşağıdaki örneklerde belirli geçmiş zamanı kullanmışlardır. Bu yapıyı kendi deneyimlerini anlatmak için kullanmışlardır. Kendi deneyimlerine dayanmayan ya da daha sonra fark ettikleri, hatırlamakta zorlanılan yapılar için de belirsiz geçmiş zaman yapısını kullanmışlardır. Öğrenciler geçmiş zaman yapılarıyla “-Dan önce, -ken ve önceden” zaman belirteçlerini kullanmışlardır.

Örnek (35): Otelde yerleştim. Yemek yiyip santraç oynadım. Orada sakın cennetten! Daha sonra denize yürüdüm.

Aşağıdaki örneklerde ise belirsiz geçmiş zaman yapısı kullanılmıştır.

Örnek (36):Aa! Unutmuşum tatillerde hiç ders yok.

Örnek (37): En basit örneği söyleyeceğim. Mesela her mahallede belediye çöplük koymuş ama insanlar bu çöplükleri yeterince kullanmıyorlar.

Aşağıdaki örneklerde öğrenciler belirli geçmiş zaman yapısı ile noktasal olmayan bir eylemi kullanmıştır, bu da eylemlerin anlamsal değerlerinin düşünülmeden sadece zamansal yapılarla kodlama yapıldığını ve geçmişte bir işin devam ettiğini ya da bittiğini kodlayan yapıların karıştığını göstermektedir.

Örnek (38): Dans ederek ders çalışırım çünkü dans etmeyi seviyorum. Ben lisedeyken birçok öğrenciler dans etmeyi bildi ve sadece ben dans etmeyi bilmedim. Bu nedenle dans etmeye karar verdim, şimdi dans etmeyi seviyorum.

Örnek (39):.... Çocukken Mısırda ve israelde ülkeleri çok merak ettim çünkü mesela misirda piramit varmış bence çok farklı bir ülke afrikada en turistik bir yer ama ben hiç gitmedim israelde duyduğuma göre orada Isa doğmuş bu da biraz farklı bir ülke.

4.4.5. Şimdiki Zaman Hikaye Kipi Yapısının Önerme Boyutu Görünümleri

On dört tane örneği bulunan bu yapı geçmişte devam eden eylemleri, gelecekte değişen planları anlatmak için kullanılmıştır.

Örnek (40): Bana göre yeni dil öğrenmek çok önemlidir. Türkiye'ye *geldikten önce* hiç Türkçe kelime bilmiyordum. Oysa şimdi biraz anlıyorum ve konuşuyorum.

Örnek (41): Adım Saeedullah Sajjad. Afganistanlıyım. Şimdi TÖMER'de Türkçe öğreniyorum. *Daha önce* ülkemde öğretmenlik yapıyordum, ama sadece fizik öğretmenliği yapıyordum ve bazı zamanlar da bilgisayar öğretmenliği olarak çalışıyordum.

Örnek (42): *Komor'dayken* arkadaşlarla yüzmek için bir plaja gidiyorduk ve dalgalar üstünde yüzüyerek top oynuyorduk. Yine Komor'da okurken ders bitip ödevlerimi yapmadan bir yerde adı Msirojou arkadaşlarımla buluştuk.

4.5. Metinlerdeki Zaman Yapılarının Bağdaşıklık İlişkilerine Yönelik Görünümleri

Çalışmanın amacı metinlerdeki zaman yapılarının bağdaşıklık ilişkilerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda metinler incelendiğinde zaman dalgalanmalarının bağdaşıklığı etkilemediği ve etkilediği durumlar alt başlıklarda sunulmuştur.

4.5.1. Metinlerdeki Zaman Yapılarının Bağdaşıklığı Etkilemeyen Görünümleri

Elli metin incelendiğinde iki metnin (29 tümce) geniş zaman yapısı ile yazılması sonucunda zaman dalgalanması oluşmamıştır ayrıca geniş zaman yapısı yanlış kullanılmamıştır. Bunun sonucunda bağdaşıklık ilişkileri bozulmamıştır.

Kalan metinler incelendiğinde “geniş zaman, gelecek zaman, şimdiki zaman, yeterlilik kipi ile geniş zaman” yapılarında yığılmalar olması sonucunda metinlerde bağdaşıklık genel olarak etkilenmemişlerdir. Metinlerde beş yüz altmış bir tümce de zaman dalgalanmaları görülmektedir. Aşağıdaki örneklerde, tümcelerde zaman dalgalanması olmasına rağmen bağdaşıklığın etkilenmediği görülmektedir.

Örnek (43): Önceki tatilimde Fransaya gitmeyi planlıyordum ama gitmedim çünkü bursum aldıktan sonra zaman yoktu, belki gelecek tatilde oraya gideceğim.

Örnek (44): Üniversite okumak için yaklaşık beş ay önce uçakla Türkiye'ye geldim. Şimdi üniversiteye hazırlanmak için TÖMER'de Türkçe öğreniyorum.

Örnek (45): İnşaat mühendisliği yapmayı düşünürdüm daha önce, ve onu gerçekleştirmek istiyorum.

Örnek (46): Milyonlarca turist oraya giderler, Ben de bunun için oraya gittim.

4.5.2. Metinlerdeki Zaman Yapılarının Bağdaşıklığı Etkilediği Görünümleri

Bir önceki bölümde anlatıldığı gibi metinlerde zaman yapılarında yığılmalar bulunmaktadır. Zaman yapılarında yığılmalar olmasına rağmen geniş zaman ve şimdiki zaman yapılarının ardışık olarak kullanıldığı tümcelerde bağdaşıklık ilişkilerinin kısmen etkilendiği durumlar vardır.

Örnek (47): Futbol oynamakta çok zevk alırım. Ben futbol iyi biliyorum, bu nedenle arkadaşlarım benle futbol oynamayı isterler. Futbol oynamayı istiyorum çünkü futbol oynamakta çok gerek var.

Metinlerdeki zaman yapılarının bağdaşıklığını etkileyen bir diğer durum ise öğrencilerin metinlerini tümce tümce oluşturmasıdır. Aşağıdaki örneklerde olduğu gibi tümcelerin zaman yapılarında bir yanlılık yoktur fakat tümcelerin metin içindeki ardışıklıklarında zaman bağdaşıklığı görülmemektedir.

Örnek (48): Tatillerde doğal yerlere gideriz çünkü şehirlerde sıkılacaktır. Geçen tatil en kötü tatil olmak üzere çünkü ailemle kalmadım. Tatillerde alışveriş yapmayı sevmem.

Örnek (49): Türk adamları görüşmekten daha iyi Türkçe öğrenebilirim yani sağlam kafa sağlam vücutta bulunur. Eğer vücut sağlam olsa Türkçe öğrenmek daha iyi olacak.

Metinlerde bağdaşıklık ilişkilerinin kırıldığı durum ise beklenen zaman yapısından farklı bir zaman yapısının kullanıldığı kırk dört tümcede

gerçekleşmiştir. Beklenen zaman yapısından farklı bir zaman yapısının kullanıldığı tümcelerde geniş zaman - şimdiki zaman ve geniş zaman - yeterlilik kipi ile geniş zaman yapılarının kullanımlarının karıştırıldığı ve kırılmaya neden olduğu görülmektedir.

Örnek (50): Arkadaşlarımı telefon edip buluşuruz, eğlence merkezine gideriz, orada eğleniriz, ve yemek yiriz ama ne ben ne arkadaşlarım sigara ve visky ıçemeyiz.

Örnek (51): Ailemi özledim. Kız kardeşim araba aldı, duyduğum zaman çok mutlu oldum.

Örnek (52): Çünkü gittim ve kavga etti. O zamandan beri gitmem. Ve ben en futbol oynamak hoşuma gidiyor.

Örnek (53): Dans ederek ders çalışırım çünkü dans etmeyi seviyorum. Ben lisedeyken birçok öğrenciler dans etmeyi bildi ve sadece ben dans etmeyi bilmedim. Bu nedenle dans etmeye karar verdim, şimdi dans etmeyi seviyorum.

BÖLÜM V : SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. SONUÇ

Bu çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen temel seviye (A2) öğrencilerinin yazılı metinlerindeki zaman yapıları, bağdaşıklık ilişkileri açısından betimlenmesi amaçlanmıştır. Ancak çalışmada elli öğrencinin her birinden bir tane metin olmak üzere elli metin incelendiği için çalışma ön çalışma niteliğindedir.

Çalışmada önce “Öğrencilerin öğrenmiş oldukları zaman yapıları nasıl bir dağılım sergilemektedir?” sorusunun yanıtı aranmıştır ve öğrencilerin kullanmış oldukları yapılar Tablo 2 ve Grafik 1’de gösterilmiştir. Metinlerde %41,27’lik oranla geniş zaman en sık kullanılan yapıdır. Geniş zaman yapısından sonra sırayla gelecek zaman (%19,35), şimdiki zaman (%17,93) ve yeterlilik kipi ile geniş zaman (%10,15) yapıları gelmektedir.

Zaman yapılarının Tablo 2’de görüldüğü gibi dağılmasının sebebi araştırmada çözümlenen metinlerin konularıdır. Tablo 1’de konuların dağılımları gösterilmiştir. Tabloda ilk üçte yer alan konular geniş zaman, gelecek zaman, şimdiki zaman ve yeterlilik kipi ile geniş zaman yapılarını kullanmayı gerektirmektedir ve Tablo 2’deki sonuçlarla paralel bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın ikinci sorusu “Öğrencilerin üretmiş oldukları yazılı metinlerin konularına göre zaman yapıları nasıl bir dağılım göstermektedir?” şeklindedir. Araştırma sonucunda konularda en sık kullanılan yapıların konularla doğru

orantılı olduğu görülmüştür. Öğrenciler konu başlıklarında verilen zaman yapısını metinlerde en sık olarak kullanmışlardır. Bu sonuç araştırmanın birinci sorusunun sonucunu da desteklemektedir.

“Öğrencilerin üretmiş oldukları yazılı metinlerdeki zaman yapılarının ardışık kullanımları nasıl bir görüntü sergilemektedir?” sorusu araştırmanın üçüncü sorusudur. Zaman yapıları metinlerde bir önceki ve bir sonraki tümcelerdeki zaman yapılarıyla ardışık olarak incelenmiştir. İnceleme sonuçları Grafik 8, 9, 10, 11 ve 12’de gösterilmiştir. Grafiklere bakıldığında zaman yapılarının şimdiki zaman, geniş zaman ve gelecek zaman yapılarının sık olarak ardışık kullanıldığı görülmektedir, bunun yanında geçmiş zaman, hikaye kipi ve rivayet kipi yapılarının sık olarak ardışık kullanıldığı görülmektedir. Bu yapıların sık olarak ardışık kullanımları bağdaşıklığı etkilememiştir. Sık olarak kullanılmayan yapılar bağdaşıklığın kırılmasına neden olmasa da zaman dalgalanması bağdaşıklığı kısmen etkilemiştir.

Araştırmanın son sorusu “Öğrencilerin üretmiş oldukları yazılı metinlerde zaman belirteçleri ile zaman yapıları nasıl kullanılmıştır?” olarak belirlenmiştir. Öğrenciler zaman yapılarını kitabın arkasında yer alan “Dilbilgisi Destek” bölümündeki açıklamalarla paralel olarak kullanmışlardır. Zaman yapılarının zaman belirteçleri ile zaman yapılarını temel kullanımları dışında dikkat çeken noktalar şimdiki zaman ve geniş zaman yapılarındadır. Öğrenciler alışkanlıklarını anlatırken geniş zaman yapısını kullanırken alışkanlıkların gerçekleştiğini anlatmak için şimdiki zaman yapısı kullanmıştır. Bunun sonucunda iki zaman ardışık olarak sık kullanılmıştır ve bağdaşıklık kısmen etkilenmiştir. Geniş zaman

yapısı ile ilgili bir diğere durum ise devam eden durumlar için de geniş zaman yapısının kullanılmasıdır. Öğrenciler geçmiş zaman yapısı ile eylemin başladığı zamanı anlatırken geniş zaman yapısı ile eylemin devam ettiğini anlatmışlardır. Bu durum da bağdaşıklığı etkilemektedir.

Metinlerde zaman yapılarının bağdaşık olarak kullanılıp kullanılmadığına bakıldığında metinlerde aynı zaman yapısının tüm metinde kullanılması ya da metin içinde yoğun olarak bir zamanın kullanılması zaman dalgalanması oluşturmadığı için bağdaşıklık ilişkilerinde problem yoktur. Buradan hareketle öğrenciler metinlerini oluştururken genel olarak aynı zaman yapısını kullanmışlardır.

Zaman dalgalanması olan metinlerde olayların anlatılış sırasına göre tümceler arasında bağdaşıklık ilişkileri etkilenmiş veya etkilenmemiş tümceler vardır. Zaman dalgalanması olan ancak bağdaşıklık ilişkilerinin etkilenmediği tümcelerde öğrencilerin paragraf oluşturarak olay sırasına dikkat ettikleri görülmektedir. Bağdaşıklığın olumsuz etkilendiği tümcelere bakıldığında, tümcelerdeki zaman dalgalanmasına tümceler metinden ayrı düşünülerek yazıldığı düşünüldü. Çünkü tümcelerde zaman yapılarının sıralaması ya da hatalı zaman yapısı kullanımı durumları yoktu. Bu durum Granger (1999) ve Godfrey (1980, 5-95) 'in çalışmalarını desteklemektedir, çünkü metin dışında tümcelerde zaman hatası yoktur. Ayrıca bu tümceler metinde yeni bir başlangıç ya da yeni paragraf etkisi yaratması da Hannay ve Mackenzie (1996:190)'ın çalışma sonuçlarıyla paraleldir.

Hannay ve Mackenzier (1996:190)'ı destekleyen bir başka sonuç ise tümcelerde beklenen zaman yapısından başka bir zaman yapısının kullanılması sonucudur. Öğrenciler metinlerde geniş zaman ve şimdiki zaman, geniş zaman ve yeterlilik kipi ile geniş zaman, geçmiş zaman ve şimdiki zaman hikaye kipi yapılarını birbiri yerine kullanarak bağdaşıklık ilişkilerinde bozulmaya neden olmuşlardır.

5.2. ÖNERİLER

Çalışmada Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen A2 seviyesindeki öğrencilerin metinlerinde dilbilgisel zaman yapılarının bağdaşıklık görünümleri incelendi. Bu inceleme sonucunda elde edilen verilerin eğitim öğretim programı hazırlama sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Eğitim öğretim sürecinde dilbilgisi yapılarını öğretirken metinleştirme sürecinin eklenmesinin faydalı olacağı tahmin edilmektedir.

Bu çalışmanın araştırma nesnesi zaman yapıları ve elli metin ile sınırlıydı, bu nedenle sonraki çalışmalarda metin sayısı artırılarak zaman yapıları tekrar ele alınabilir ve böylece daha genel sonuçlara ulaşılabilir. Ayrıca iyelik ekleri, kişi ekleri, hal ekleri gibi diğer dilbilgisel yapılar incelenerek A2 seviyesindeki metinlerin dilbilgisel yapıları hakkındaki bağdaşıklık özelliklerine ulaşılabilir. Bu çalışmaların yanında metinler gönderim, değiştirim, eksilti, bağlaç ve sözcüksel bağdaşıklık açılarından da incelenebilir.

Bu çalışmada A2 seviyesi ele alınmıştır fakat Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler B1, B2, C1 ve C2 düzeylerinde de eğitim almaktadırlar, bu

nedenle bu seviyedeki öğrenci metinleri de yukarıda bahsedilen açılardan ele alınarak incelenebilir.

KAYNAKÇA

Artuç, A. (2012). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Şiir Metinlerinden Yararlanma*. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi

Aksan, M. ve Aksan, Y. (1991). Metin Kavramı ve Tanımları, *Dilbilim Araştırmaları*. Hitit Yayınevi

Barbieri, F ve Eckhardt, S. E. B. (2007). Applying Corpus-Based Findings to Form Focused Instruction: the Case of Reported Speech, *Language Teaching Research* 11. 3. 319-346

Bhat, D.N.S. (1999). The Prominence of Tense, Aspect and Mood, *Studies in Language Companion Series. V.49*. John Benjamin North America: Philadelphia USA

Bozkurt, F. (2011). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Bir Metin Yöntemi Çalışması*. Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi

Bölükbaş, F. (2011). Arap Öğrencilerin Türkçe Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi, *Turkish studies. International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. V. 6/3*. 1357-1367

Camkıran, Ö. (2007). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenler için Şimdiki Zamanın Metinlerle Öğretimi*. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi

Cem, A. (2005). Dilbilgisi Öğretiminde Biçim-Anlam-Kullanım Üçlüsü: Ders Malzemesi Hazırlama ve Uygulama Önerisi, *TÖMER Dil Dergisi*. Ankara

Çıkrıkçı, S.S. *Metindilbilimin Temel Kavramlarının Anadili Öğretimi Süreci Açısından Değerlendirilmesi*.

(<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/27/765/9693.pdf> adresinden 21. 11. 2012 tarihinde erişilmiştir)

De Beaugrande, R. (1985). Text Linguistics in Discourse Studies. A. Van Dijk (Ed.) *Handbook of Discourse Analysis. Volume I, Disciplines of Discourse* içinde (s.41-71). Academic Press

De Beaugrande ve R. Dressler, W.U. (1981). *Introduction to Text Linguistics*. London : Longman

Demir, A. (2010). *Yabancılara Türkiye Türkçesi Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşımdan Hareketle Metinlerin İncelenmesinde Dikkat Edilecek Noktalar*. Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Demircan, Ö. (1990). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri: Dil Bilimleri Öğrenme ve Öğretme Yolları, Yabancı Dil Öğretimi Yaklaşım ve Yöntemleri*. İstanbul: Ekin Eğitim Yayınları

Demirel, Ö. (2003). *Yabancı Dil Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayınları

Demirgüneş, S. (2008). Türkçede Görünüş ve Dilbilgisel Zaman: Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı Örneğinde Eylem Türleri Üye Yapı, Biçimbirim ve Belirteç Etkileşimi, *Dil Dergisi*. S. 140. s:52-66

Dik, S. C. (1997). The Theory of Functional Grammar. K. Hengeweld (Ed.) *Part II: Complex and Derived Constructions (Functional Grammar Series 21)* içinde. Berlin/ New York: Mouton de Grayter

Dilek, İ. (1995). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Özgün Metinlerle Çalışma Yolları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi

Dilidüzgün, Ş. (1995). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazınsal Metinler*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Dil Olarak Türkçe Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi

Dilidüzgün, Ş. (2008). *Türkçe Öğretiminde Metin Dilbilimsel Bağlamda Uygulamalı Bir Yaklaşım*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Doktora Tezi

Dillon, W. (1992). *Nuclear Sentences: Teaching Cohesion to L2 Business Writers*. Bulletin of the Association for Business Communication, 55, 1-15.

Dolunay, S. K. (2010). *Dilbilgisi Öğretiminin Amacı ve Önemi*. TÜBAR-XXVII- Bahar

Ellis, R. (2002). Grammar Teaching- Practice or Consciousness Raising?. C. J. Richard ve W. A. Renandya (Ed.) *Methodology in Language Teaching An Anthology of Current Practice* içinde. New York: Cambridge University Press

Erdem, İ. ve Çelik, M. (2011). Dilbilgisi Öğretimi Üzerine Değerlendirmeler, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. V. 6/1. 1030-1041

Ersoy, S. (1997). *Türkçe Öğrenen Yabancıların Yazılı Anlatım Yanlıklarının Dil Bilgisi Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Freeman, L. D. (1991). *Teaching Grammar in Celce- Murciam Teaching English as a Second Foreign Language*. (2. Baskı). Boston Ma: Heinle&Heinle

Godfrey D. L. (1980). A Discourse Analysis of Tense in Adult ESL Monologues. D. L. Freeman (Ed.) *Discourse Analysis in Second Language Research* içinde (s.92-110). Rowley: Newbury House.

Göçer, A. ve Moğul, S. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi İle İlgili Çalışmalara Genel Bir Bakış. *Turkish Studies. International Periodical for the Language, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 6/3 Summer 2011. 797-810

Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Granger, S. (1999). Use of Tense by Advance EFL Learners Evidence From An Error Tagged Computer Corpus. H. Hasselgard ve S. Oksefjel (Ed.) *Out of Corpora Studies in Honour of Stig Johansson* içinde (s. 191-202). Rodopi: Amsterdam ve Atlanta.

Guthrie, H. G. (1994). *The Structure of Hebrews: A Text-Linguistic Analysis*. (Ed. J. Brill). The Netherlands: Leiden

Günay, V. D.(2003) . *Metin Bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yay.

Halliday, M. A. K. ve Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. NewYork: Longman Group

Halliday, M. A. K. ve Webster, J. (2002). On Grammar. J. Webster (Ed.) *Collected Works of M. A. K. Halliday* içinde, V.1. Continuum.

Hannay M. ve Mackenzie J. L. (1996). *Effective Writing in English, A Resource Guide*. Groningen:Martinus Nijhoff.

Hartwell, P. (1985). *Grammar, Grammar and The Teaching of Grammar*. College English. V. 42. No: 2. pp: 105-127 NCTE (National Council of Teachers of English)

Hengeweld, K. (Ed.). (1997). *Part II: Complex and Derived Constructions* (Functional Grammar Series 21) . Berlin/ New York: Mouton de Grayter

Hinkel, E. (2001). Matters of Cohesion in L2 Academic Text, *Applied Language Learning*. V. 12. n. 2. p. 111-132

Hinkel, E. (2004). *Rhetorical Features of Text: Cohesion and Coherence, Teaching Academic ESL Writing: Practical Techniques in Vocabulary and Grammar*. Lawrence Erlbaum Associates. New Jersey: Mahwah

Hopper, P. J. (Ed.). (1982). *Tense-Aspect Between Semantics &Pragmatics*. *Typological Studies in Language 1*. John Benjamin Publishing Company

Huchinson, D., McCavitt, S., Kude, K., Vallow, D. (2002). *Improving Student Achievement Through Grammar Instruction*. Chicago, Illinois: St. Xavier University

İnan, K. (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde İranlıların Yazılı Anlatımları Üzerine Bir İnceleme*. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi

İşsever, S. (1995). *Türkçe Metinlerdeki Bağlantı Ögelerinin Metindilbilim ve Kullanımbilim Açısından İşlevleri*. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dilbilim Bölümü Yüksek Lisans Tezi

Johansson, S. ve Lysvag, P. (1986). *Understanding English Grammar. Part I: An Overview*. Norway: Universitets Forlaget AS

Johanson, L. (2002). *Structural Factors in Turkic Language Contacts*. USA: Routledge

Karababa, Z. C. (2009). Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi ve Karşılaşılan Sorunlar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 42(2). 265-277

Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (24. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Keçik, İ. ve Subaşı Uzun, L. (2004). *Türkçe Sözlü ve Yazılı Anlatım*. 4. Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi

Kelağa, A. İ. (2005). *Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İkidilli Eğitim veren azınlık Okullarında Türkçe ve Yunanca Öğrenim Gören Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı Doktora Tezi

Keskin, F. (2010). *Yetişkinlere Yönelik Yabancı Dil Olarak Türkçe Derslerinde Yazınsal Metinlerle Kültür Aktarımı*. İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Kocaman, A. (1983). Türkçede Kip Olgusu Üzerine Görüşler, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1980-1981 TDK Yay:515. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK

Larsen-Freeman, D.(Ed.). (1980). *Discourse Analysis in Second Language Research*. Rowley: Newbury House

Larsen-Freeman, D. (2000). Grammar: Rules and Reasons Working Together. *ESL/EFL Magazine*. January/February: 10-12.

Morris, J. ve Hirst, G. (1991). Lexical Cohesion Computed by Thesaural Relations as an Indicator of The Structure of Text. *Computational Linguistics*. V.17 N. 1. 21-48.

Nassaji, H. ve Fotos, S. (2004). Current Developments in Research on The Teaching of Grammar. *Annuual Review of Applied Linguistics*. USA: Cambridge University Press. 24. 126-145

Nunan, D. (1998). Teaching Grammar İn Context. *ELT Journal*. V. 52/2. Oxford University

Oralis, M. ve Özil,Ş. (1992). Metindilbilimsel Yaklaşımla Yazınsal Bir Metni Çözümleme Denemesi, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*. İstanbul

Onursal, İ. (2003). Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık, *Günümüz Dilbilim Çalışmaları, Dilbilim Dizisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.121-132

Özkan, B. (2004). Metindilbilimi, Metindilbilimsel Bağdaşıklık ve Haldun Taner'in "Onikiye Bir Var"Adlı Öyküsünde Metindilbilimsel Bağdaşıklık

Görünümleri, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13/1. 167-182

Özmen Veld, N. (2006). Anlamsal ve Edimsel Düzlemde Türkçede Tanıtsallık, *Dil ve edebiyat Dergisi/ journal of Linguistics and Literature*. Mersin Üniversitesi. 3:2. 00-00

Pearson, R. ve Speek, B. P. (2005). Coherence in English Essays Written by Non-Native Students of Sociology, *Quaderns de Filologia. Estudis Linguistics*. V. X. 201-278

Pehlivan, F. (2007). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültürlerarası Etkileşim Odaklı Yaklaşım Uyarınca Metin Çalışmaları*. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yabancı Dil Olarak Türkçe Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi

Pongsiriwet, C. (2001). *Relationships Among Grammatical Accuracy, Discourse Features, and The Quality of Second Language Writing: The Case of Thai EFL Learners*. Dissertation submitted to the College of Human Resources and Education at West Virginia University in partial fulfillment of the Requirements for the degree of Doctor of Education in Curriculum and Instruction. Department of Educational Theory and Practice. Morgantown, West Virginia

Ranamane, T. D. (2009). *Discourse Functions of Tense and Aspect in Setswona Narrative Texts*. Doctor of Literature and Philosophy. University of South Africa

Reichenbach, H. (1947). *Elements of Symbolic Logic*. Berkeley: University of California Press.

Richards, J. C. (2002a). Addressing the Grammar Gap in Task Work, J. C. Richard and W. A. Renandya (Ed.) *Methodology in Language Teaching An Anthology of Current Practice* içinde (s.153-166). New York :Cambridge University Press:

Richards, J. C. (2002b). Theories of Teaching in Language Teaching. J. C. Richard and W. A. Renandya (Ed.). *Methodology in Language Teaching An Anthology of Current Practice* içinde (s.19-25). New York: Cambridge University Press

Richards, J.C. ve Renandya, W.A. (Ed.). (2002). *Methodology in Language Teaching An Anthology of Current Practice*. New York: Cambridge University Press

Richards, J. ve Rodgers, T. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching*. (2. Baskı). Cambridge: Cambridge University Press

Ruhi, Ş. (1994). İlköğretim Öğrenci Kompozisyonlarındaki Bağdaşıklık Sorunları, *Çağdaş Türk Dili Dergisi*. VI (77-78), Temmuz-Ağustos, 1994, 24-26.

Salkie, R. (1995). *Text and Discourse Analysis*. Richard Hudson (Ed.). London and New York: Routledge

Sentence Level: Grammar ForWriting. (2001). English Department Training. Raising standards: Crown Copyright (20.02.2012 tarihinde erişilmiştir.) <ftp://ftp.phon.ucl.ac.uk/pub/Word-Grammar/ec/module10.pdf>

Slobin D. I. ve Aksu A. A. (1982). Tense, Aspect and Modality in the Use of Turkish Evidential. . P. J. Hopper (Ed). *Tense – Aspect Between Semantics & Pragmatics. Typological Studies in Language 1* içinde. John Benjamin Publishing Company.185-200

Stephen, D. W. ve Lester, F. (1981). Coherence, Cohesion, and Writing Quality, *College Composition and Communication*. V. 32. no: 2. Language and Composing.189-204

Subaşı Uzun, L. (1995). *Orhon Yazıtlarının Metindilbilimsel Yapısı*. Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi:7, Ankara

Swan, M. (2002). Seven Bad Reasons for Teaching Grammer and Two Good Ones. J. C. Richard and W. A. Renandya (Ed.) *Methodology in Language*

Teaching An Anthology of Current Practice içinde (s. 148-152). New York: Cambridge University Press

Swart, H. ve Verkuyl, H. (1999). *Tense and Aspect in Sentence and Discourse*. Utrecht Institute of Linguistics OTS. Utrecht University Press

Şaf, N. N. (2010). *Yabancı Dil Öğretiminde Üç Boyutlu Dilbilgisi Öğretimi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim Anabilim Dalı Yabancı Dil Öğretimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon.

Terrell, T. D. (1991). The Role of Grammar Instruction in a Communicative Approach, *Modern Language Journal*. 75. 52–63.

Tischer, S., Meyer, M., Wodak, R., Vetter, E. (2003). *Methods of Text and Discourse Analysis*. London: Sage Publications Ltd.

Tosun, C. (2005). Türkçe'nin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesi, *Journal of Language and Linguistic Studies*. V. 1 no:1.22-28

Tosun, C. (2006). Yabancı Dil Öğretim ve Öğreniminde Eski ve Yeni Yöntemlere Yeni Bir Bakış, *Çankaya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Sayı 5

Tracy, D. T. (1991). The Role of the Grammar Instruction in a Communicative Approach, *The Modern Language Journal*. V. 75. no: 1 52-63

Uluçam, A. I. (2007). İkidilli Öğrencilerin Yazılı Metin Üretimindeki Sorunları. *Dil Dergisi*. 135. 28-44

Uzun, L. (2003). Orhon Yazıtları'nın Söylemsel Özelliklerine İlişkin Birkaç Gözlem, A. Ata ve M. Ölmez (yay. haz). *Mustafa Canpolat Armağanı* içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayını. 261–280.

Uzun, N. E. (2004). *Dünya Dillerinden Örnekleriyle Dilbilgisinin Temel Kavamları: Türkçe Üzerine Tartışmalar*. (2. Baskı.) Türk Dilleri Araştırma Dizisi:39. İstanbul: Pandora Kitabevi

Üstünova, K. (2005). Türkçede Zaman Kavramı ve İşlenişi, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (2005/2). S.9. 87-201

_____ (tarih yok). Dilek Kipleri ve Zaman Kavramı, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* C. LXXXVIII.S.635.s:768-686

Üze, Y. F. (2010). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Yeri ve Önemi*. İstanbul Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi

Webster, J. (Ed.). (2002). *Collected Works of M. A. K. Halliday*. V. I. Continuum

Van Dijk, T. A. (1981). *Studies in the Pragmatics of Discourse*. Berlin/New York: Mouton Publishers

Van Dijk, T. A.(Ed.). (1985). *Handbook of Analysis. Volume I. Disciplines of Discourse*. Akademik Press

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil yay.

Uzun, N. E. (Ed.). (2011). *Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı 1*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Nitel Araştırma Yöntemleri*.Ankara: Seçkin Yayınları.

Yue, M. (1993). Cohesion and Teaching of EFL Reading, *Forum*, (31) 1, 12-20.

Zamel, V. (1983). The Composing Processes of Advanced ESL Students: Sixcase Studies, *TESOL Quarterly*. V.17.165-187.

ÖZET

Bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğrenen temel 4 (A2) seviyedeki öğrencilerin yazılı metinlerindeki zamansal ilişkiler bağdaşıklık düzenlemeleri açısından incelemek amaçlanmaktadır. İnceleme süresince zamansal yapıların yazılı metnin yüzey yapıdaki görünümü ve daha sonra işlevsel sözcüklerle kullanımları betimlenmeye çalışılacaktır. Son olarak öğrencilerin yazılı metinlerinde zaman yapılarını bağdaşık olarak kullanıp kullanmadıkları ortaya konmaya çalışılacaktır.

Çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı metnlerinin belirlenmiş ulamlar (dilbilgisel zaman) çerçevesinde çözümlenmesi hedeflendiğinden araştırma, nitel (*qualitative*) araştırma yöntemlerinden belge inceleme (*doküman inceleme*) yöntemi ile yürütülmüştür. Çözümlemede kuramsal çerçeve olarak Subaşı Uzun'un (1995) yapmış olduğu bağdaşıklık sınıflandırılmasındaki "zaman, kip, görünüş" başlığı altında yer alan "zaman" kavramı temel alınmıştır.

Çalışmanın sonunda öğrencilerin metin yazma sürecinde farklı zamansal yapılar kullanarak zamanda dalgalanmaya ve metnin zamansal bağdaşıklığının olumsuz etkilenmesine neden olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin metin yazma sürecinde tümceleri birbirinden bağımsız olarak düşünerek yazdıkları sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT

In this study, tense relationships in students' scripts which they learn Turkish as a foreign language in basic 4 (A2) will be aimed to be examined within the frame of coherence collocations. During examination, aspects of scripts in surface structure and then use of them with functional words will be tried to be explained. Finally, it will tried to be presented whether students use tense structures in their scripts as coherence.

As this study aims to analyze students' scripts that they learn Turkish as a foreign language within the determined category (grammatical tense), research has been conducted with document examination method from qualitative research methods. 'Tense' concept appearing under title 'tense, mode and aspect' in the coherence classification categorized by Subaşı Uzun (1995) has been selected as baseline.

At the end of study, it has been seen that differential tense structure use of students' scripts has conduced to wave in tenses and affected tense coherence negatively. In addition, it has been inferred that students have written sentences as thinking indepenence from consecutive sentences in the process of text writing.

**EK 1: Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı 1 Dilbilgisi Desteği
Bölümü (s. 177-194)**

1. Şimdiki Zaman

1- Konuşma anında gerçekleşen olayları anlatmak için;

2- Sürme anlattığı için duygu aktaran, sürekli yapılan, alışkanlık anlatan eylemlerle (geniş zaman gibi);

3- Konuşma anında yapılması planlanan veya gelecekte gerçekleşmesi olası eylemlerle kullanılır.

Örnek (1) : O yarın sınava giriyor.

2. Belirli Geçmiş Zaman

Belirli geçmiş zaman eki –DI, eylemin konuşma anından önceki bir zamanda gerçekleştiğini ve artık sürmediğini anlatır.

Örnek (2): O dün sınava girdi.

3. Şimdiki Zamanın Hikâye Kipi

Bu yapı eylemin geçmişte sürdüğünü göstermektedir.

Örnek (3): O dün bu saatlerde temizlik yapıyordu.

4.Şimdiki Zaman(resmi) –mEktE

Resmi yazılarda “-yor” biçim birimi yerine “-mEktE” biçim biriminin kullanıldığı aktarılmaktadır.

5. Gelecek Zaman

Eylemin konuşma zamanından sonra gerçekleşeceğini anlatır.

Örnek (4): O yarın sınava girecek.

6. Gelecek Zamanın Hikaye Kipi

Eylemin konuşma anından sonraki bir zamanda gerçekleşmesinin söz konusu olduğunu veya planlandığını anlatır.

Örnek (5): O yarın sınava girecekti.

7. Belirsiz Geçmiş Zaman

Gerçekleşmiş olan eylemin başkasından duyulduğunu ya da sonradan fark edildiğini göstermektedir. Koşaç tümcelerinde aksi belirtilmediği takdirde geçmiş anlatan bu yapı konuşma anını da işaretlemektedir.

Örnek (6): Öğretmenimiz Mehmet Bey’miş.

8. Şimdiki Zaman Rivayet Kipi

Hakkında konuşulan eylemin başkasından duyulduğunu, sonradan öğrenildiğini veya fark edildiğini anlatırken eylemin devam ettiğini de anlatmaktadır ama aksi bildirildiği durumlarda eylem konuşma anında da gerçekleşiyor olabilir.

Örnek (7): Şimdi telefonda konuştum, geliyormuş.(“gel-“ işi konuşma anında devam ediyor)

Örnek (8): O küçükken çok yaramazlık yapıyormuş.(Eylem konuşma anından önce gerçekleşmiştir ve başkasından duyulmuştur.)

9. Gelecek Zaman Rivayet Kipi

Eylemin konuşma anından sonraki bir zamanda gerçekleşmesinin söz konusu olduğunu veya planlandığını başkasından duyulduğunu, sonradan öğrenildiğini veya fark edildiğini anlatmaktadır. Bu durumun aksi belirtiliyorsa eylemin gerçekleşmeyeceği anlaşılır.

Örnek (9): O sizi arayacakmış ama şarjı bitmiş.(“arayacakmış” eylemi gerçekleşmemiştir.)

Örnek (10): O sizinle konuşacakmış, telefonu size vermeme istiyor.(“konuşacakmış” eylemi konuşma anından sonra gerçekleşecektir)

10. Geniş Zaman

Geniş zaman için kitapta 5 madde bulunmaktadır:

1- Geniş zaman eki -(A/D)r eylemin düzenli olarak veya sıklıkla gerçekleşmekte olduğunu veya gerçekleşme potansiyeli taşıdığını anlatır.

2- Geniş zaman eylemin düzenli olarak veya sıklıkla gerçekleştiğini anlattığı için doğa olaylarını, matematik işlemlerini, genellemeleri ve alışkanlıkları anlatmakta elverişlidir.

3- Geniş zaman, potansiyellik aktardığı için tahmin de anlatır.

4- Geniş zaman, tahmin anlatmasına bağlı olarak gelecek zaman aktaran belirteçlerle de kullanılabilir.

5- Geniş zaman emir, rica, istek, öneri gibi edimsel anlatımlar kurmak üzere soru tümcelerinde de kullanılır.

Örnek (11): O her sabah koşar.

11. Geniş Zamanın Hikâye Kipi

Eylemin düzenli veya sıklıkla tekrarlandığını ama bunun geçmişte kaldığını anlatmaktadır.

Örnek (12): O her sabah koşardı ama şimdi koşmuyor.

12. Geniş Zaman Rivayet Kipi

Eylemin düzenli veya sıklıkla tekrarlandığını ama bunun başkasından duyulduğunu, sonradan öğrenildiğini veya fark edildiğini anlatmaktadır. Aksi belirtilmediğı durumlarda eylem geniş zamanı anlatmaktadır.

Örnek (13): O her zaman ödevlerini yaparmış.(Eylemin bittiğini belirten bir durum yoktur.)

Örnek (14): O her zaman ödevlerini yaparmış ama dün yapmamış.(Eylemin dün gerçekleşmediğı devam eden tümce ile belirtilmektedir.)

EK-2 : Öğrenci metinlerinden örnekler

5
3
1

PLANIM

20¹⁹
Yılları

Adım Saeedullah Sajjad. Afganistanlıyım. Şimdi TÖMER'de Türkçe öğreniyorum. Daha önce ülkemde öğretmenlik yapıyordum, ama sadece fizik öğretmenliği yapıyordum ve bazı zamanda da bilgisayar öğretmenliği olarak çalışıyordum. Bu nedenle Türkiye'ye fizik bölümünde yüksek lisan için geldim.

TÖMER'den diplomamı alıp üniversitede yüksek lisans başlağacağım. Üniversitede kendimi bölümde çok çalışacağım, çünkü ülkeme iyi bir master olarak döneceğim. Orada kendimi mesleğimde vatandaşlarıma hizmet edeceğim. Ülkemde eğitime çok gerek vardır, iyi öğretmenler çok az vardır.

Ben mezun olunca ailem gurur duyarak, hayatımız mutlu olacak, çocuklarımda çok iyi ve eğitilmiş olacaklar, çünkü onlar benim yanımda hayata devam edecekler, ve büyüyecekler. Bu sayede kasabalarındaki gençlerde eğitim başlayacak ve hayatımız rahat olacak, çünkü onlardan birkaç kişisi eğitimi var, ve onlarda yalnız birkaç kitabı okumayı veya yazmayı bilebilirler. Bugünkü teknoloji den bilgi olmadan basit hayata devam edecekler.

Ümitliyim ki ülkemde savaş bu şekilde bitebilecek, ve gelecekte hayatım barış olacak. Ailem, akrabalarım, gençlerini eğitilmiş olacak.

Yeni yerleri görmek için yola çıktım. ¹²
Abuja'ya gitmeyi karar verdim, Abuja
Nijeryanın başkentidir. Burada bes
milyona yakın insan ~~yaşar~~ Abuja
iki mevsim vardır, yağmurlu ve kuru
mevsim. başka Abuja kültür ve
sanat merkezidir. bu nedenle çok
turist oraya giderler, Ben de bunun
için oraya gittim.

Sabah saat 10'da otobusle Abuja'ya
gittim, şehirler, dağlar, köylerde geçtim.
Aksama kadar Abuja'ya vardım. Bu yolda
luğ ^{çok} serdim. Otelde yerleştim. yemek
yiyip satranç oynadım. Orada sakin
denetmen. Daha sonra denize yürüdüm.

Deniz mavisi ve doğal yeşili büyüledi.
çünkü ben denizi severim. Sağlık
için denizde yüzdüm, yüzdükten
sonra ötele döndüm. Ötele varır
varmaz aileme telefon ettim çünkü
ailemi çok özledim. Kız kardeşim yeni
araba aldı, duyduğum zaman çok mutlu
oldum. Hem, futbol Hem satranç oynarım
mayı severim çünkü futbol oynarım
daha güçlü olurum satranç daha akıllı
ve stressiz hayat saylarım. Genellikle
her sabah erken kalkarım, sağlık
için 20 dakika spor yaparım, bu
tahıl aynı yaptım. Bilgi için gaz
etmeyi okudum. gazteyi okuduktan
sonra roman okudum çünkü roman
özüdüğü çok mutlu ve stressiz
oldum. Stressiz için erken uyanma
severim bunun için bu tahıl günleri
erken uyanırız.

Tahilde çok şey yapmayı severim. Genellikle tatilden
çıkmadan önce bir planım yapmak lazım ve bütün günü yapmak
için planlarım ve böyle birbirini yaparım. Bir uzun zamanda
sonra tatilden çıkmak perkuyet

Sabunları ude kalmak isterim¹, uyurum², çamaşır yıkayıp
ütüyü yaparım, hem müzik dinlerim⁴ hem televizyonu izlerim.⁵
Televizyon seyretmekte fayda var bu nedenle çok isterim⁶. Öğleden
sonra bazarı evden çıkarım⁷, arkadaşlarımı telefon edip bilgisayar
eğlence merkezlerine giderim⁹, orada eğlenirim¹⁰, ve yemek yiyim¹¹
ama ne ben ne arkadaşlarım sigara ~~çik~~ ve viski içmeyi
Akşamı sinemaya giderim¹² ve film seyrederiz. Sık sık
tatilde turist yerine giderim, yeni bir şey öğrenmekte zevk
alırım¹³. Arkadaşlarımla spor yaparım ve sohbet ederiz. ~~Bazen~~
Zamanı

25

Türkçe Öğrenmem Nasıldır?

24¹³

Kendi genel kültür için yeni dil öğrenmek önemli. Atalarımızın söylediğine göre: "Bir dil, bir kişi. İki dil iki kişi". Yani dil okuyarak hem dil hem de yeni kültür öğreniriz. Bunun için mutlu olarak Türk öğreniyorum. Çünkü aynı zamanlarda Türkler alışkanlığını öğreniyorum.

İyi Türkçe öğrenmek için ilk şart Türkçeyi sevmektir. Çünkü bir şey seversen onu öğrenmek kolaylaşıyor. Bunun için ben Türkçeyi severim. Onun yanında her gün derse gitmek gerekiyor. Sınıfta öğretmeni dinliyorum. Derse katılıyorum, ödevlerimi yaparım.

Ama sadece bunları yapmak yetersiz. Dersten sonra düzenli çalışmakta fayda var. Yani iki ya da üç saatte dersleri tekrarlamak, kitap okumak ve cümleleri yazmak önemli. Bir şey daha var. Türkçe konuşmak. Yurtta odadaki arkadaşlarımla konuşuyoruz. Onları dışarı çıkıyoruz, çok şey yapıyoruz. O zaman Türkçe pratiği yapıyoruz. Akşamları televizyon seyredirim. Türk programlarından çok hoşlanırım. Özellikle dizi filmlerden. Her gün akşam yemeği yiyerek "Arka sokaklar izliyorum. Sonra ya arkadaşlarımla kayıncıyorum ya da yatarak kitap okurum.

Herhalde bunlar sayesinde iyi Türkçe öğrenirim. Şimdi konuşmada problemlerim var ama inşallah iyi olacak. Öğretmenler yardım etmesini rica ederim. Galisa Galisa Türkler gibi Türkçe konuşup yazarım. inşallah!!!!!!

Hobilerim: 20/4/2019

3

Benim adım Mouzida Komorlu'yum. Ben okumak için Türkiye'yi tercih ettim. Türkiye'de Bilgisayar Mühendisliği okumak için Ankara Üniversitesinde gidiyim. Boş zamanlarımda çok şey yapıyorum hoşlanırım. Komor'dayken arkadaşlarımla yüzmek için bir plaja gidiyorduk ve dağın üstünde yüzeret top oynuyorduk. Yine Komor'da oturken ders kitaplarımda yapmadan bir yerde adı Misrajoou arkadaşlarımla buluştuk. Ben boş zamanlarımda çok şey yapıyorum gerek yok. Yani zamanlarımda boş gitmesine ihtiyacım yok.

Gerçekten ben öğreniyim, yani çok çalışmaya da ihtiyacım vardır tabii. Derslerin yanı sıra hobilerim için kısa zaman kendimi verdim. Bugün ben Türkiye'deyim. Ankara'da yaşıyorum ve burada ne deniz ne de havuz yoktur bu nedenle hobilerim çok az olur. Ben sporcuym ve Türkiye'de ya futbol, basketbol ya da fizik sporları yapıyorum.

Bazen de çok zamanım yoksa ders kitaplarımda sonra kitaplarımda yurtta kadar yürüyerek giderim.

Bana göre disko, sinemaya gitmek lazım değil, çünkü bir defa gittim ve kavga ettim. Derslerden beri gitmem. Ve ben en futbol oynamak hoşuma gidiyor. Bu yüzden yurtta geceler ödevlerimi yapmadan futbol oynayıp arkadaşlarımla konuştuktan sonra derslerime çalışırım. Bazen de gezmeğe giderim ama Türkiye'de sadece İzmir'e, Ankara'ya ve İstanbul'a gittim.

Artık, ben her şey yapmaktaki sağlığım için fayda var yapıyorum, mesela fizik, futbol oynamaktan zevk alırım. Tam boş zamanlarımda, ben de kötü ve zararlı şeyler yapmak faydasız bu yüzden ünlü bir insan oluyum. Bu kadar!